

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Diplomová práce

**FEMINISTICKÁ FILOSOFIE POD VLIVEM
SIMONE DE BEAUVOIR**

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová Ph.D.

Autorka práce: Bc. Alena Drakslová

Studijní obor: Filozofie

Ročník: 2.

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

České Budějovice 20. března 2017

.....

Alena Drakslová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph. D. za vstřícný přístup, obětavou pomoc a cenné připomínky při vedení této diplomové práce.

Dále velice děkuji své rodině, která mi byla při zpracování mé diplomové práce velkou oporou a motivací.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. PŮVOD PŘIROZENÉ NEROVNOSTI	9
2.1. ČLOVĚK JAKO MUŽ I ŽENA	9
2.2. FEMINISTICKÁ TEOLOGIE	10
2.2.1. Pohled na ženu v křesťanství	11
2.2.2. Stvoření ženy v řeckém mýtu.....	13
2.3. SHRNUÍ	14
3. ŽENY V ANTICKÉ SPOLEČNOSTI.....	15
3.1. DOMÁCÍ NÁBOŽENSTVÍ	15
3.1.1. Sňatky a rodina.....	16
3.1.2. Vlastnické právo.....	17
3.2. PLATÓN	18
3.3. ARISTOTELES.....	19
3.4. SHRNUÍ	20
4. HISTORIE A OBECNÉ VYMEZENÍ FEMINISMU	21
4.1. PRVNÍ VLNA FEMINISMU	21
4.2. DRUHÁ VLNA FEMINISMU.....	23
4.3. TŘETÍ VLNA FEMINISMU	23
4.4. ANTROPOLOGICKÉ ALTERNATIVY.....	24
4.5. TŘETÍ ŽENA	25
5. FEMINISTICKÁ FILOSOFIE	28
5.1. FEMINISMUS VS. FILOSOFICKÝ KÁNON.....	32
5.1.1. Feminismus vs. gender nebo pohlaví	34
5.1.2. Problém dominance.....	36
5.2. KATEGORIE MUŽSKOSTI A ŽENSKOSTI	37
5.3. FEMINISMUS V ETICE.....	38
5.4. FEMINISTICKÁ SOCIÁLNÍ FILOSOFIE	39
5.5. FEMINISTICKÁ POLITIKA	40
5.6. POSTMODERNÍ SITUACE	41
6. SIMONE DE BEAUVOIR A JEJÍ VLIV	43
6.1. VZTAH S JEANEM-PAULEM SARTREM	45
6.2. SIMONE DE BEAUVOIR V OČÍCH JANA PATOČKY	46
6.3. UCHOVÁVÁNÍ NEBO VYTVÁŘENÍ DOMOVA	47
6.3.1. Ženské práce v umění.....	49
6.4. OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	50
6.5. SPOLEČENSKÝ STATUT SKRZE MANŽELSTVÍ	51
6.6. SHRNUÍ	53

7. DRUHÉ POHLAVÍ.....	55
7.1. DĚJINY.....	55
7.2. MÝTY	57
7.3. DÍVKA.....	59
7.4. V DANÁ ŽENA.....	60
7.5. SITUACE A POVAHA ŽENY	61
7.6. KRITIKA.....	63
7.7. SHRNU TÍ.....	65
8. SITUACE NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	66
8.1. SIMONE DE BEAUVOIR V ČESKOSLOVENSKU.....	66
8.2. FEMINISMUS V ČESKOSLOVENSKU	68
8.3. PRÁVNÍ PŘEDPISY ROVNOSTI.....	69
8.4. SHRNU TÍ.....	70
9. ZÁVĚR	72
I BIBLIOGRAFIE	76
II ABSTRAKT	81
III ABSTRACT	82

1. ÚVOD

Tato diplomová práce bude primárně zaměřena na téma feministické filosofie, za jejímž vznikem v pozadí stojí mimo jiné i francouzská myslitelka Simone de Beauvoir. Prostřednictvím studií Zdeňky Kalnické, na které jsem narazila během předchozího studia estetiky, mi byla postupně představována autorka, jejíž život, ale především, jejíž dílo, mne zaujalo natolik, že jsem se rozhodla mu věnovat blíže, prostřednictvím předkládané diplomové práce s názvem *Feministická filosofie pod vlivem Simone de Beauvoir*. Právě z výše uvedených důvodů jsem se rozhodla zvolit si texty jmenovaných autorek za hlavní výchozí body své práce.

Zmíněná problematika je mi blízká taktéž zejména proto, že jsem sama ženou a s odlišným přístupem a vnímáním mezi pohlavími se setkávám dennodenně v běžném životě na každém kroku. Vzhledem k tomu, že si uvědomuji kontroverzi, jež v sobě daná problematika obsahuje, a jež má neustále přetrvávající vliv na rozložení společenských rolí, mi téma týkající se žen není lhostejné a domnívám se, že je namístě se tímto tématem zabývat i v dnešní době. Ačkoli je současné rozložení společnosti vůči postavení žen mnohem příznivější a umožňuje každému jedinci alespoň částečnou možnost volby při budování vlastní identity, je dané téma neustále aktuální.

Prostor pro dialog a následná domluva sice zmírňuje dopad diskriminačního společenského rozložení moci mezi muže a ženy, ale je na místě si nejen uvědomit, ale především připustit, že problém nerovného přístupu k ženám není pouhým mýtem. Uváděný dopad na ženy je v současnosti již zmírněn zakotvením základních práv v Ústavě bez ohledu na pohlavní příslušnost, avšak ani přesto nepanuje mezi muži a ženami rovnost podmínek.

Práci jsem rozdělila na dvě hlavní části, ve kterých se primárně zaměřím na reflexi názorů zachycených v knize *Druhé pohlaví*, jež považuji za stěžejní dílo feminismu. Právě upozornění na nerovný pohled i přístup k ženám nejen v historii, ale rovněž v současné době a hledání možného odůvodnění, se stalo mým hlavním záměrem pro tuto práci. Problematiku nerovného postavení mužů a žen jsem se pokusila aplikovat nejen na oblast náboženství a mýtů, ale i obecné nauky o člověku,

kde se pokusím nalézt prvek, ze kterého by byla patrná ženská neúplnost, nedostatečnost či podřazenost. Z výše uvedeného kontextu vyplývá, že v teoretické části práce bude nezbytné vysvětlit a definovat klíčové termíny a rozčlenit hlavní období, ve kterých budu následně problematiku rozebírat prostřednictvím textové analýzy. V souvislosti s tímto jsem pracovala převážně s knihou *Abc feminizmu* nebo *Rod ženský*, ve kterých jsou vývojové etapy feminizmu jasně vytyčeny. Ohledně historického období společenského postavení žen jsem vycházela z knihy Lea Strausse *Obec a člověk*, dále pak z díla *Antická obec* a následně z výběru děl Aristotela a Platóna, u kterých jsem především pátrala po rozdílných prvcích jejich nauky o ženách. Analytický oddíl práce je primárně zacílen na již jmenovanou autorku, její neobvyklý přístup k životu, inovativní myšlenky i nový pohled na svět, od kterého následně přejdu ke zmiňovanému dílu autorky, Simone de Beauvoir, ve kterém se zaměřím nejen na interpretaci, ale především taktéž na jeho rozbor i následnou kritiku a ohlasy, které dílo po svém zveřejnění sklídilo. V závěrečné části svojí práce shrnu dosažené poznatky, jež se pokusím naaplikovat na současnost.

Může být za člověka považován pouze jedinec mužského pohlaví? Opravdu ženám nenáleží dostatečné schopnosti potřebné pro angažování se ve veřejné sféře? Skutečně se ženy v historii filosofie vůbec nevyskytovaly? A nenalezneme například již v období antického Řecka první náznaky feminizmu? V této diplomové práci jsem se zaměřila na genderové rozdíly mužů a žen, jež se odrazily v sociálním i společenském uspořádání. Zaměřila jsem se taktéž na nezbytné rozlišení pojmů pohlaví a gender, které bývají často zaměňovány, čehož si ve svých studiích povšimla například i Zdeňka Kalnická, jejíž díla byla pro moji diplomovou práci rovněž velmi inspirativní. Od rozložení antické společnosti, kde jsem se snažila zachytit nejen hlavní pilíře dané problematiky, ale taktéž rozlišný pohled na ženy, který v daném období nebyl pouze plný stereotypních předsudků, ale nalezneme i zde téměř nadčasové názory, jsem se přesunula přes vznik feministických hnutí až k současným právním předpisům, jež se nerovného zacházení se ženami taktéž týkají. Podobný způsob bádání mne inspiroval právě ve zmíněném díle *Druhé pohlaví*, ve kterém se autorka taktéž rozhodla zachytit jednotlivé fáze našich dějin.

Převážná většina předkládané práce bude zaměřena na výše zmiňované názory Simone de Beauvoir, jež se nevěnovala rozdílnosti mužů a žen pouze z hlediska biologických rozdílů, ale především z hlediska nerovného společenského zacházení. Skutečně nemůže být žena rovnocennou spolupracovnicí muže? Je vykazání ženy mimo společenský život k péči o domácnost a potomstvo opravdu nevyhnutelné a opodstatněné? Na veškeré nastíněné dotazy se postupně pokusím nalézt a doložit dostatečné odpovědi nejen v dílech zmiňovaných autorek, ale například také u antických myslitelů Platóna či Aristotela. Veškeré získané poznatky pochopitelně průběžně podložím rovněž adekvátními cizojazyčnými zdroji, jež se diskriminačními postoji vůči ženám taktéž zabývají.

2. PŮVOD PŘIROZENÉ NEROVNOSTI

Pohled na ženu prošel postupným vývojem dle společností, kultur či náboženství. Ženy a muži měli ve společnosti každý jiná práva i povinnosti. Muž, jakožto lovec, měl již v pravěké době vůči ženám, obstaravatelkám rostlinné složky potravy, lepší společenské postavení. Tento stav však přetrvával a ženy zůstaly v nedoceňovaných silově „nenáročných“ pozicích často mužům bezvýhodně podřízeny. Jejich povinnosti byly spojeny s péčí o domácnost, potomstvo a se zajišťováním mužských potřeb. Zhruba takto by se ve stručnosti dala shrnout nerovnoprávná pozice žen.

Cílem následujícího oddílu, ve kterém svá tvrzení podložím zejména knihou *Hľadanie seba samej*, kterou napsala Petra Muráriková, bude nastínění stručné charakteristiky pohledu na ženu v rámci několika různých myšlenkových směrů. Základním ukazatelem odlišnosti v řadách mužů a žen jsou především rozdíly spojené s fyzickými dispozicemi jedinců, jejichž znaky jsou dány biologicky. S ohledem na rozlišování pohlaví se můžeme nechat ovlivnit různými přístupy. Následně navážu obsáhlejší kapitolou zaměřenou konkrétně na pozici žen v době antického Řecka. Pokusím se zde určit klíčové vazby a vztahy, které identitu ženy determinují či ovlivňují.

2.1. Člověk jako muž i žena

Jako každý živočich, tak i člověk má své jedince rozdělené do skupin samců a samic, přesto by se jako species *Homo sapiens sapiens* „*leckdy od „nižších tvorů“ mohl přiučít ve vztahu mezi jednotlivými pohlavími.*“¹ Každá společnost v sobě obsahuje vlastní představu o ženství a s tím spojené normy i předsudky. Zákon pro každé tělo zajišťuje pohlavně rozlišenou pozici. Proto je tělo vnímáno jako symbolická pozice², ke které je člověk nucen prostřednictvím výchovy, kultury i jazyka. Podřadná pozice postavení ženy vůči muži získává svou hodnotu pouze ve vztahu k němu, čímž získává statut manželky, nebo například matky, jak je patrné z následujícího tvrzení, jenž ve své knize uvedl Richard van Dülmen:

---

¹ ČERMÁK, Jindřich. *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku* [online]. E-polis.cz, 10. listopad 2003. [cit. 2017-01-12]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/clanek/postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>. ISSN 1801-1438.

² BUTLER, Judith. *Závažná těla: o materialitě a diskursivních mezích "pohlaví"*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. Limes (Karolinum), s. 135-136.

„Hneď na začiatku treba povedať, že akýkoľvek pohľad na ženu, bez pohľadu na muža, je neúplný. Život oboch pohlaví bol a je tesne prepojený a žiadne z nich teda nemožno považovať len za „páchateľa“, či naopak len za „obet“ toho druhého.“³

Představa méněcennosti ženy vůči muži prostupovala historií skrze starověké i středověké představy. Nelze proto popírat, že do nedávna byla úloha žen tradičně spojována se starostí o rodinu a pokračováním rodu. Z těchto příčin nebyla ženám věnována dostatečná pozornost, a proto je jejich místo v dějinách statistiky považováno za zanedbatelné.⁴ Prostřednictvím mateřství, které je považováno za nejdůležitější poslání ženy, se matce dítěte dostává společenského uznání o to většího, je-li narozeným dítětem syn. Společenská práva jsou však značně omezena, jelikož je žena, považována od nepaměti za vlastnictví muže, kvůli reprodukční schopnosti a péči o domácnost částečně vyjmuta z náboženského, politického i společenského dění.⁵ Z jakého důvodu je na ženu pohlíženo jako na něco podřazeného, méněcenného, nebo snad neúplného? Pod pojmem „člověk“ se přeci ukrývají termíny zahrnující jak jedince mužského, tak i ženského pohlaví. A přesto není žena vnímána jako mužům rovnocenná bytost.

2.2. Feministická teologie

Náboženství, které se jako nepostradatelná součást objevuje v každé etapě lidské společnosti, se s postavením ženy jakožto člověka taktéž muselo svým způsobem vyrovnat, neboť i ony měly neopomenutelný podíl na předávání tradic, vykonávání rituálů a nepochybně i na formování i výkladu dané víry. Teologická tradice, nám zřejmě nejvíce blízkého křesťanství, však skrze Bibli upozorňuje na skutečnost, že ženám se v raném křesťanství podařilo alespoň částečně překonat patriarchální uspořádání společnosti. „*Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.*“ /Gal.3,28/ Nerovné rozložení však i přes písemné zrovnoprávnění žen s muži přetrvávalo i nadále.

---

³ DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie: vývoj, problémy, úkoly*. Praha: Dokořán, 2002. Bod (Dokořán), s. 76.

⁴ Viz. ED.: TÜNDE LENGYELOVÁ. *Žena a právo: právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Acad. Electronic Press, 2004, s. 24-25.

⁵ MURÁRIKOVÁ, Petra. *Hľadanie seba samej: otázka identity ženy v súčasnosti*. Bratislava: IRIS, 2014, s. 47.

Feministická teologie se jako vědní disciplína začala, dle datace Jany Opočenské, rozvíjet teprve ve 20. století, kdy bylo ženám ve Spojených státech amerických zpřístupněno studium teologických vysokých škol.⁶ Jde především o překonání konfliktů, jež v osvobození žen překáží. Potřeba řešení ženské problematiky se proto brzy plošně rozšířila a rozvětvila o nové potřeby jednotlivých oblastí. V tomto hnutí nejde o konflikt ani o pokus o změnu hlavních tezí, nýbrž o nastolení a udržení vzájemnosti bez diskriminace a útlaku. Existenciální zaměření žen, podporujících feministickou teologickou tradici, je zde proto zcela zřejmé. Dialog a tolerance jsou proto důležitými hodnotami pro vytvoření harmonie, která je dle již zmiňované Jany Opočenské možná „za jednoho předpokladu: když na obou stranách bude snaha vzájemně se respektovat, když vzájemný respekt a úctu nebudeme jen vyhlašovat, ale den za dnem žít.“⁷ S tímto názorem se ztotožňuje i Veronika Tydlitátová, která uvádí, že: „nemůžeme hájit žádné z práv, když nehájíme i práva žen.“⁸ V obou případech jde o vyzrálý postoj k životu s ohledem na politické i společenské souvislosti, ve snaze uvědomit si relativnost jinakosti mužů a žen a s tím spojenou nedělitelnost lidských práv všeobecně.

2.2.1. Pohled na ženu v křesťanství

Tato sociální nerovnováha se objevuje i v tradičním křesťanském myšlení. Skutečnost o nerovnoprávnosti pohlaví nalezneme zmíněnou již v knize Genesis, ve které je Eva jako žena, představena jako tvor podřazený muži či druhotná příležitostná bytost. To vše pouze z toho důvodu, že Bůh stvořil dle příběhu ženu z mužova přebytečného či nedůležitého žebra. Na rozdíl od ženy byl vznik muže samostatný, jak uvádí i Simone de Beauvoir: „Eva byla následně dána Adamovi, aby nebyl sám. Žena má tedy svůj počátek i cíl v manželství, je jeho doplňkem v podobě nepodstatného.“⁹ Jedná se tedy v případě podřazenosti ženy o jakousi vůli nebes, jež by měla být užitečná pro pozemský život? V mýtu o stvoření, kterému se zmiňovaná

⁶ Viz. <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/co-je-a-co-chce-feministicka-teologie>
Navštíveno dne 10. 12. 2016.

⁷ NOE, Marie, Josef CHUCHMA a Eva KLIMENTOVÁ. *Nové čtení světa*: [sborník]. Praha: M. Chřibková, 1999. Nové čtení světa, s. 208.

⁸ Tamtéž, s. 187.

⁹ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 70.

autorka ve své knize taktéž podrobně věnuje, jak je patrné z uváděné citace, můžeme nalézt prvky patriarchálního uspořádání společnosti, ve kterém musí žena neustále čelit zažitým představám o své „nepodstatnosti“ i vlastnímu odcizení.

Kristus byl však příznivcem důstojnosti žen a projevoval jim úctu oproti tradici, která připouštěla nerovnoprávnost pohlaví, což dokládá ve své knize i Petra Muráriková, tvrzením George Denzlera, který v tomto kontextu uvádí, že:

„Ježiš Kristus sa správal k ženám s rovnakou prirodzenosťou a vážil si ich rovnako ako mužov; a preto je ho možné vnímať ako vzor, či dokonca označovať ho v istom zmysle za feministu.“¹⁰

Vždyť přeci Kristus stvořil jak muže, tak ženu jako stvoření boží, které vykoupil Spasitel. Odkud tedy pramení ona nerovnost? Jimmy Carter se ve své knize zamýšlí nad předsudky, násilím, válkami i náboženskými texty a samozřejmě taktéž nad ženskou nerovností. Přítomnost uvedených aspektů ve světě si sám uvědomoval. Diskriminační společenský systém je podle Cartera založen na předpokladu, že:

„muži a hoši jsou nadřazení ženám a dívkám, systém podporovaný některými náboženskými vůdci, kteří zkreslují poselství Bible, Koránu a dalších posvátných textů, aby podpořili svá tvrzení, že ženy jsou v jistém zásadním smyslu méněcenné a mužům podřízené, nehodné rovnocenně sloužit Bohu.“¹¹

Uvedené premisy však slouží pouze k ospravedlnění diskriminace mezi pohlavími, jež je dle autora zapříčiněna nesprávným výkladem náboženských textů. Nezbytným předpokladem k zamezení šíření mylných domněnek je odmítnutí tvrzení o ospravedlnění útlaku skrze víru, ačkoli nám jistě pasáže umožňují dvojznačný výklad.

Podpora modelu podřazenosti žen vůči mužům se prolíná celými dějinami, a jak jsem již zmínila, odůvodnění nalezneme již v novozákonních textech týkajících se stvoření, či například prvotního hříchu. Královnou lidského stvoření je však žena, Panna Maria. Právě ona uchovává princip ženství v nedotčené podobě, ale i ona před

---

¹⁰ MURÁRIKOVÁ, Petra. *Hľadanie seba samej: otázka identity ženy v súčasnosti*. Bratislava: IRIS, 2014, s. 48.

¹¹ CARTER, Jimmy. *Ženy, náboženství, násilí a moc*. Přeložil Václav PETR. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016, s. 9.

vlastním synem uznává podřadnější postavení. Problém identity ženy během vývoje tradičního křesťanského myšlení nebyl problematický do takové míry jako je tomu v dnešní době, tj. „uzavření ženy do vztahu „žena se rovná matka“ bylo většinou přijímáno bezkonfliktně,¹² čímž je pouze posilována myšlenka biologického determinismu.

Japonská myslitelka Hisako Kinukawa ve své knize poukazuje na podobnost situace žen biblických a japonských, jelikož v Japonsku patriarchální uspořádání společnosti přetrvává dodnes i přes zakotvení rovných práv mužů a žen v Ústavě.¹³ Avšak i přes zákony zajišťující rovnost, se dělba práce s ohledem na rod neustále vyskytuje; a tak mají ženy setrvat v domácnosti s péčí o rodinu, kdežto muži vykonávat zaměstnání a vytvářet hodnoty. V Japonsku je téměř nemyslitelné, aby se žena po svatbě vrátila do svého původního zaměstnání, čímž je nucena ke změně dosavadního života a opět se dostává do koloběhu společenských předsudků, které ji staví do znevýhodněné životní situace.

2.2.2. Stvoření ženy v řeckém mýtu

Ve starých mýtech se ženy objevují v postavách bohyní, reprezentující propojení života se smrtí a za svoji schopnost obnovy života bývají uctívány. Představě ženy, jakožto dárkyni života, bývají přisuzována nejrůznější pojmenování. Na jednu z nejstarších představ o mytologické bohyni Kali odkazuje ve svém pojednání i Zdeňka Kalnická, dle které Kali zastává úlohu dárkyně života, smrti i uchování, a proto stojí taktéž za představou vzniku světa. Tato trojjediná bohyně zpředměňuje díky svým vlastnostem zemi, nebe i podsvětí, mládí, dospělost i stáří.¹⁴ Taktéž na hoře Olymp opředené mýty nalezneme šest bohů a šest bohyň, avšak ani mezi nimi nepanovala naprostá rovnost postavení, neboť v čele všech stál bůh Zeus a každá z bohyň symbolizovala „typicky ženské vlastnosti“.

---

¹² MURÁRIKOVÁ, Petra. *Hľadanie seba samej: otázka identity ženy v súčasnosti*. Bratislava: IRIS, 2014, s. 59.

¹³ Viz. KINUKAWA, Hisako. *Women and Jesus in Mark: a Japanese feminist perspective*. Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, c1994.

¹⁴ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010, s. 10-11.

Dle řeči Aristofana v Platónově dialogu *Symposion*¹⁵ se dočteme, že v dávných dobách obývaly svět kromě nám známých bytostí ženského či mužského pohlaví, ještě oboupohlavní stvoření, tzv. androgyné¹⁶, s válcovitým tělem, čtyřma rukama i nohama, která oplývala velkou silou. Bůh Zeus však tato stvoření ze strachu z jejich možné převahy nechal rozdělit na dvě samostatné, avšak mnohem slabší bytosti. Takto rozdělení tvorové však toužili po své druhé polovině a po znovu spojení. Z tohoto důvodu se proto jednotlivé poloviny neustále objímaly v naději, že opět srostou v jeden původní celek, který dokázal fungovat ve vzájemné harmonii.

2.3. Shrnutí

Sociální charakteristiky přidělované ženám se různily dle kultur i dějinných etap, a proto je v žádném případě nelze aplikovat univerzálně. Veškeré charakteristiky žen jsou umělým produktem dob a kultur, bez jakéhokoli původu v ženě samotné. Tento fakt je dobře zřetelný na mateřství, které jako základ identity ženy představuje závažné riziko zjednodušení osoby na jednu z jejích funkcí, s čímž je spojené vykořisťování a degradace žen na pouhý nástroj. Roku 1963 ve svém projevu Martin Luther King upozornil na fakt, že lidská svoboda je bezprostředně propojena s oddaností míru a nenásilí.¹⁷

Ačkoli z biologického hlediska mezi muži a ženami panuje silový nepoměr, přesto jde o jedince jednoho totožného druhu. *Homo sapiens sapiens* má, jako převážná většina ostatních živočichů, zastoupení jak v řadách samic, tak samců. K plození nové generace potomků má z biologického hlediska blíže spíše jedinec ženského pohlaví, což však neznačí, že by k tomuto nebylo zapotřebí obou, ale ani to, že by kvůli tomu byly ženy „horšími či méně podstatnými bytostmi“. Ve své postatě není žádný z jedinců fyziologicky předurčen k méněcennému postavení. Tento „předpoklad“ je umělou a nepřirozenou konstrukcí jednotlivých kultur a tradic, jenž postupem času začal být označován jako patriarchát.

---

¹⁵ PLATÓN. *Symposion*. 6., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2005, s. 32-37 (189-193e).

¹⁶ Tamtéž, s. 33.

¹⁷ CARTER, Jimmy. *Ženy, náboženství, násilí a moc*. Přeložil Václav PETR. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016, s. 13.

3. ŽENY V ANTICKÉ SPOLEČNOSTI

Zaměřím se nyní na řeckou společnost včetně jejích pravidel a systémů, abych objevila, v čem se toto uspořádání v přístupu k ženám liší a jaké bylo právě v této době společenské postavení žen. Mohla si žena dobrovolně zvolit svého budoucího manžela? Měla nárok na případné rodinné dědictví? Budu zde vycházet z knihy Lea Strausse *Obec a člověk* nebo například z díla *Antická obec*, která se na zvyklosti a rozložení společnosti taktéž orientuje. Proto mi dílo, které sepsal Fustel de Coulanges poslouží jako hlavní opěrný bod. Jak autor uvádí, je třeba mít na paměti, že nejde o tutéž společnost, ve které my žijeme dnes, což s sebou přináší jistý odstup, který bychom si měli uchovávat. Proč tomu tak je?

Různost společností s sebou nese i odlišnost chápání a jistý stupeň různých přístupů. Některé principy nám proto mohou připadat zcela nepochopitelné, což je dozajista zapříčiněno odlišným náboženským uvažováním.

„Od nejstarších dob nacházíme tři věci, pevně zakotvené v řeckých společnostech: domácí náboženství, rodinu a vlastnické právo. Tři věci, mezi nimiž je původně zjevný vztah a které se zdají být neoddělitelné.“¹⁸

Jak je z uvedené citace patrné, projdeme zde v následujícím oddíle postupně všemi třemi zmíněnými body, které nás uvedou do problematiky společenského uspořádání, ve kterém se budeme klíčově zaměřovat na roli žen. Nalezneme již v této staré řecké kultuře ženy vůči mužům v podřazené pozici, nebo tato nerovnost ještě mezi lidmi nepanovala?

3.1. Domácí náboženství

Nejprve se zaměřím na výklad domácího náboženství, které je prolno ve všech bodech a hraje proto významnou roli pro další pochopení. V každé rodině byl středem dění oltář, neboli posvátné ohniště, u kterého se všichni pravidelně shromažďovali. Ať už šlo o vzdání úcty mrtvým, prosby o radu či dožadování

---

¹⁸ FUSTEL DE COULANGES, Numa Denis. *Antická obec: [studie o kultu, právu a institucích starého Řecka a Říma]*. Praha: Sofis, 1998, s. 61.

se ochrany, vždy byl kult mrtvých předků velmi úzce propojen s pozůstalými členy dané rodiny. Veškerá pravidla, která rodina měla, pocházela právě od náboženství, což je patrné již ze starého řeckého jazyka, ve kterém můžeme narazit na slovo *epistion*, což v překladu doslovně znamená „*ten, který je u ohniště*.“¹⁹

Domácí náboženství bylo šířeno pouze skrze mužské pokolení. Pouze muž směl obětovat za své příbuzné rodinnému bohu, pouze muž mohl provádět posvátné rituály. Kvůli jaké představě byly tedy ženy vyloučeny již od této rodinné tradice? A mohly se vůbec zúčastňovat rodinných rituálů? Na tyto otázky se pokusíme odpovědět pomocí následující citace:

„Principem staré rodiny nebylo pouze pokrevní příbuzenství. Důkazem je, že sestra nepatří do rodiny, zatímco bratr ano, že emancipovaný syn nebo vdaná dcera přestávají úplně být její součástí.“²⁰

Ženy se zmíněných rituálních obřadů mohly účastnit pouze prostřednictvím muže, ať už se jednalo o manžela, otce či bratra. Mluvíme již v této době o „mužské instituci“, která vylučovala ženu ze středu dění. S tímto „ústrkem“, obsaženým již v rodině ženy, jde v návaznosti hned několik dalších důsledků, které na postavení ženy mají nemalý vliv.

3.1.1. Sňatky a rodina

S kultem rodiny byl neodmyslitelně spjat také sňatek. Sňatek, který s sebou nepřináší pro ženu pouze náboženství nové, ale také vyvázání se náboženství svého otce, který ji od dosavadního musí odpoutat. Nelze totiž, aby jedna osoba uctívala zároveň dvě rodinná náboženství. „*Důsledkem sňatku v očích náboženství a zákonů bylo sjednocení dvou bytostí v jednom domácím kultu a narození bytosti třetí, která by byla způsobilá v tomto kultu pokračovat.*“²¹ Vzhledem k tomu, že náboženství rodiny bylo šířeno pouze skrze příslušníky mužského pohlaví, měl každý z rodu velký zájem na tom, aby zplodil syna, který by v tradici pokračoval. Jak si již můžeme povšimnout, ženský úděl ani v této době rozhodně nebyl lehký. Mohli bychom i vyvodit, že životní úloha byla dívkám a ženám předem uložena bez možnosti změny.

---

¹⁹ Tamtéž, 41.

²⁰ Tamtéž, 39.

²¹ Tamtéž, 50.

Každá rodina podléhá autoritě, kterou v antickém Řecku zastřešoval bůh skrze domácí náboženství. Jednalo se tedy o autoritu víry obsaženou v lidské duši. Dohled nad správností rituálů, modliteb a správou majetku byl svěřen muži. Ženě je opět uloženo postavení nižší. „*Ve smrti i v životě je jen jakýmsi údem svého manžela. (...) Nemůže jí nikdy patřit ohniště, nikdy není hlavou kultu.*“²² Podléhá vždy rozhodnutí muže, je tedy od mládí vždy nějakému podřízena. Nehovoříme zde ale v žádném případě o silové převaze, nýbrž o právech plynoucích z náboženství. Nejde tedy ani o moc libovolnou. „*Žena má svá práva, neboť má své místo u ohniště; to ona má bdít, aby neuhasl.*“²³ Ve výše zmiňované staré morálce, šlo především o domácí ctnosti, které má žena dodržovat, ctít a ochraňovat a udržovat pokoru po celý svůj život.

3.1.2. Vlastnické právo

Obyvatelé antického Řecka vždy uplatňovali vlastnictví soukromé a nikoli společné. Ani s posvátným ohništěm tomu nebylo jinak. Jak jsem již uvedla, šlo o majetek každé dané rodiny, tedy o soukromé vlastnictví. Nejinak tomu bylo i s půdou. „*Rodina je připoutána k ohništi; ohniště k půdě; utváří se tu tedy těsný vztah mezi půdou a rodinou.*“²⁴ Je zde však na místě podotknout, že půda, na které se ohniště nacházelo, nebylo vlastnictvím jednotlivce, nýbrž příslušníků celé rodiny.

Je to tedy opět domácí náboženství, které člověka naučilo přivlastňování půdy. S tím je spojena i nemožnost dělení, které bylo považováno za hřích. I dědické právo je protkáno rodinným náboženstvím, ve kterém opět veškerý majetek připadne muži, pokračovateli rodu. Žena tedy od mládí spadá pod poručnictví mužů, ať už jde o otce, bratra, manžela, či dokonce syna. Ze zmiňovaného poručnictví se však nelze svévolně vyvázat, toto privilegium ženám nepříslušelo.

V následujících podkapitolách se zaměřím na konkrétní názory a představy významných filosofů antického období, konkrétně na myšlenky a názory myslitele Platóna a jeho žáka Aristotela, kteří během své práce usoudili, že problematika a rozebrání ženské otázky taktéž stojí za pozornost a detailní prostudování či posouzení.

---

²² Tamtéž, s. 85.

²³ Tamtéž, s. 96.

²⁴ Tamtéž, s. 61.

3.2. Platón

U tohoto řeckého filosofa můžeme nalézt nauku zaměřenou na ženy hned dvojí. Obě jsou však vzájemně velmi rozdílné. V páté knize *Ústavy*, ve které jde především o představu ideálního státu, se Platónova argumentace vymykala dobovým názorům, neboť zde odmítá biologickou podmíněnost. V této představě se zejména jedná o stejné vzdělání i výchovu jak pro muže, tak ženy, neboť každý má zastávat povolání odpovídající jeho přirozenosti, jak je dostatečně patrné z následující citace: „(...) ženy, ať doma, v obci nebo ve válce, mají společně s muži střežit a spolu s nimi lovit jako feny a psi, a pokud možno vždy a všude se s nimi na všem podílet.“²⁵ Ani otázku zda je přirozenost muže a ženy odlišná či totožná nenechal Platón bez povšimnutí. Domníval se, že přirozené schopnosti jsou obsaženy a rozptýleny v zástupcích obou pohlaví a proto „*Neexistuje tedy, příteli, žádná činnost obecné správy, která by patřila ženě, protože je ženou, ani muži, protože je mužem.*“²⁶ Byl si však vědom toho, že ženy oproti mužům disponují menší silou. V rámci uvedeného ideálního státu mají tedy strážci i strážkyně konat vše společně.

Ačkoli bychom vůči Platónově představě týkající se ideálního rozložení státu mohli sepsat mnoho kritických výtek, přes to jeho názor ohledně rovného postavení mužů a žen můžeme z dnešního hlediska považovat za nadčasový a v daném období zcela ojedinělý, čehož si povšiml i Gregory Vlastos, který uvedl, že: „*Platón byl některými ceněn jako feminista, jinými odsouzen jako antifeminista.*“²⁷ Zmínit bych proto nyní chtěla další z tvrzení Gregory Vlastose, ve kterém upozorňuje na neobvyklý názor, kdy: „*Rovnost osobních práv nesmí být odepřena či krácena na základě pohlaví.*“²⁸ Platónova uvedená představa o rovnosti pohlaví, vzdělání i výchovy bez diskriminujících pravidel, je však bezesporu dodnes velmi přínosná bez ohledu na přetrvávající přítomnost znevýhodňující složky slabosti.

---

²⁵ PLATÓN. *Ústava*. Přeložil Radislav HOŠEK. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda), s. 245-246 (466c-d).

²⁶ Tamtéž, s. 227 (455e).

²⁷ VLASTOS, Gregory. a Daniel W. GRAHAM. *Studies in Greek philosophy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, c1995, s. 133.

„Plato has been hailed as Ur-feminist by some, denounced as antifeminist by others.“

²⁸ Tamtéž, s. 133.

„Equality in the rights of persons shall not be denied or abridged on account of sex.“

Naopak v díle *Timaios*, je obsažen popis vzniku světa a samozřejmě i lidí. Dle Platóna ke stvoření člověka došlo spojením všech přírodních živlů s příměsí duše světa, kterou věnovali bohové. V této fázi došlo však pouze ke stvoření muže, takže dle zmiňovaného dialogu byl svět původně bez žen. Muži však byli podrobeni díky používání svých schopností, zvládání emocí a vášní pomyslné zkoušce. Následně: „ze všech stvořených mužů, kteří se ukázali zbabělí a prošli život nespravedlivě, tvořily se při druhém rození pravděpodobně ženy.“²⁹ Který z mužů uspěl, neboť dokázal svůj život žít správně a řídit se rozumem, dosáhl po smrti požehnané existence. Kdo však propadl vášním, narodil se do života znovu, ovšem tentokrát jako žena.

Stvoření ženy bylo tedy podle Platónova dialogu až druhotné. O této bytosti vešlo ve známost, že je oproti muži méně dokonalá, což je způsobeno tím, že není schopna řídit a kontrolovat své žádostivosti. Uvedený koloběh je spojen taktéž s podřízeností bytostí ženského pohlaví. Rozdělení světa, které ve své nauce tento myslitel představil, se tedy rovněž odrazilo i v rozdílu muže a ženy.

3.3. Aristoteles

Dle dalšího antického filosofa Aristotela, stojí za odlišností ženy a muže právě tělesnost, neboť ve svém učení předpokládá, že: „ženské tělo je méně kvalitní než mužské.“³⁰ Tento fakt má být dle autora zapříčiněn právě biologickou podřazeností těla, neboť žena jako hmota, která od muže přijímá formující prvek schopný předání života, vystupuje v tomto procesu zcela pasivně. Ženám jsou kvůli tomu také určeny domácnosti, jež mají udržovat a opečovávat, kdežto mužům naopak náleží správa obce. Z uvedeného tedy můžeme vyvodit, že tento antický myslitel pohlížel na ženskou problematiku zejména z biologické pozice.

Tento filosof si byl vědom toho, že je nevyhnutelné, aby se spojovali jednotlivci, kteří nemohou existovat jeden bez druhého, například muž se ženou, kvůli pudu zachování života. Žena a otrok mají na rozdíl od mužů, od přírody odlišné určení, neboť postrádají přirozené vlohy k vládnutí. „Podobne aj vzťah mužského pohlavia

---

²⁹ PLATÓN. *Timaios: Kritias*. 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 93 (91a).

³⁰ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010, s. 22.

*k ženskému je od přírody taký, že jedno je lepší, druhé horšie a jedno vládne a druhé je ovládané.*³¹ Ačkoli ženy mají uvažovací schopnosti, postrádají však smysl rozhodovat a proto je potřeba, aby muž vládl nejen dětem, ale také ženě. Neboť ženy jsou svobodné jen z poloviny, kdežto ze synů vyrostou budoucí občané. Ženy mají tedy udržovat, kdežto muži získávat.

Žena jako „nedokonalý“ člověk, tj. muž, je takto méněcenně vnímána nejen u Aristotela, ale taktéž například u Tomáše Akvinského, který sice přiřazuje ženám jistou dávku důležitosti v péči o domácnost, avšak této role je dosaženo pouze díky mužské nadvládě.

3.4. Shrnutí

Ačkoli dodnes považujeme Athény za zdroj naší civilizace, demokracie, filosofie a také například tolerance, je zapotřebí si zopakovat, že svoboda či rovnost občanů jako taková, neplatila pro všechny v tak doslovném rozsahu. Není totiž problém naleznout „pravidla“, která odsouvala ženy mimo společenský život. Veškeré pravomoci k právním úkonům náležely pouze mužům, zatímco ženy byly vykazovány pouze do vyhrazených částí domů. Antická společnost neposkytovala ženám prostor pro vyjádření ani realizaci vlastní vůle, neboť jejich životní úloha byla vnímána jako neměnné předurčení, což rozhodně nepředstavovalo lehký životní úděl. Rodinná hierarchie tedy, jak jsem v tomto oddíle ukázala, upřednostňovala postavení mužů, jimž přináležela veškerá privilegia. Za vším však stály náboženské předsudky a nikoli silový nepoměr či nedostatečné vlastnosti. Nicméně bychom si měli povšimnout, že již v této době bylo nad postavením a situací ženy přemýšleno. Ačkoli se názory jednotlivých filosofů na jejich začlenění různí, přes to této problematice věnovali dostatečnou pozornost.

---

³¹ ARISTOTELES. *Politika*. Přeložil Július ŠPAŇÁR. Bratislava: Kalligram, 2009, s. 34.

4. HISTORIE A OBECNÉ VYMEZENÍ FEMINISMU

V následující kapitole jsem se zaměřila primárně na rozdělení a vymezení hlavních období v historii feminismu. Na feminismus, jako na hnutí obhajující práva žen pro určení vlastního místa ve společnosti, je i v dnešní době pohlíženo jako na kulturní vzdělávací proces prolínající se s postupnými proměnami století. Nicméně i vývoj tohoto hnutí rozhodně v této práci stojí za povšimnutí, jelikož na jeho „budování“ mělo neopomenutelný vliv i zveřejnění díla Simone de Beauvoir. Rozčlenění etap feminismu se však různí, a to zejména z důvodu rozdílného zacílení a přístupu. Proto zde budu vycházet zejména z knihy *Abc feminismu*, a to především s ohledem na dataci jednotlivých vývojových vln. Zmiňovanému ženskému hnutí však nešlo pouze o rovné příležitosti ve vzdělání či společenském postavení obou pohlaví, což se pokusím následně doložit.

Za snahu o emancipaci žen, jejich osvobození od utlačujících a stereotypních norem, narušení neopodstatněného žebříčku hodnot, jež byl považován za přirozený, za všechny tyto změny se zaslouhoval především feminismus, tedy směr, který prosazoval všeobecné respektování lidské důstojnosti. Feminismus usiloval nejprve pouze o vylepšení ženského postavení, a to ve všech oblastech společenského života. Avšak způsoby realizace cílů se různí, stejně tak, jako východiska, což je závislé i na době vzniku jednotlivých názorových proudů. Historie ženského hnutí známého jako feminismus, bývá rozdělována do tří pomyslných etap dle převládajících priorit. Tato jednotlivá období od sebe nelze striktně oddělit z toho důvodu, že kromě vzájemného prolínání nenastala na všech místech současně.

4.1. První vlna feminismu

V postavení a roli žen se v celé kultuře odráží odlišnost mezi mužem a ženou. Protikladnost pohlaví může sloužit jako model pro vytváření párů dalších. Biologicky odlišná role byla pro řadu náboženství dokladem existence odlišných typů tvořivých sil, s čímž je spojen i odlišný status ve vnímání. První vlna obecně přijímané periodizace

feminismu je dle knihy Jany Valdřové *Abc feminismu*³² datována od poslední třetiny 18. století přibližně do roku 1930. V tomto období jde především o snahu o přiznání základních práv, jež byly doposud přisuzovány pouze mužům. Jednalo se tedy o nejzákladnější občanská a politická práva, mezi které patřilo například právo na vzdělání či vlastnictví, ale také v neposlední řadě o právo svobodně rozhodovat o své osobě. S těmito požadavky poprvé ve větším měřítku vystoupily stoupenkyně za Velké Francouzské revoluce, avšak s velkým úspěchem se ohlasy k těmto požadavkům nesetkaly.

Z filosofického hlediska, ve kterém pojem člověk zahrnuje pouze muže, jde o problém subjektu či ega, který neztotožňuje s pojmem člověk taktéž postavu ženy. Na tomto podkladu staví liberální hnutí feminismu, jež se zasloužilo za zrovnoprávnění jedinců mužského i ženského pohlaví, které by rovněž bylo utvrzeno zákonem. V čem však tkví jejich rozdílnost? Ideály, pocity, vztahovost, jež byly po dlouhá léta přisuzovány pouze ženám, a které se odsouvají z hledáčku politického dění, byly sice částečně překonány. Přesto neexistuje pohled na svět, jež by nebyl zatížen žádnými předsudky. Za zakladatelku liberálního feminismu, je podle knihy *Rod ženský* považována Mary Wollstonecraft³³, avšak za rovnoprávnost tohoto období se zasloužil taktéž John Stuart Mill, jež do svého návrhu ukotvil i volební právo žen. Koncem 19. století se feminismus rozšířil i do povědomí české společnosti, a to zejména v oblasti práva a vlastního majetku.

S nástupem moderní společnosti, tedy v 19. století, se nastávající změny dotkly i postavení žen ve společnosti. Místo žen bylo „odsunuto“ do domácností, kde ženy setrvávající mimo společenské dění, postrádaly na rozdíl od autonomního muže, veškerá občanská práva. Jako vykonavatelky neplacených domácích prací se ženy na mužích stávaly finančně závislé. Tím docházelo i k separaci od veřejného života společnosti a společenský systém tak na ženu začal pohlížet jako na nesvéprávnou. S tímto faktem se ženy odmítaly smířit a rozhodly se za svá práva i postavení bojovat.

---

³² VALDŘOVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004.

³³ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality, s. 347.

4.2. Druhá vlna feminismu

Po úspěšně vybojovaných právech, získaných během první vlny feminismu, se ženská hnutí bojující proti útlaku na nějakou dobu odmlčela. Počátek vlny druhé, se tedy datuje dle výše zmíněné knihy do 60. let 20. století, kdy bylo zveřejněno několik klíčových děl, jež udávala inovativní pohled na ženskou problematiku. Do tohoto období řadíme i tvorbu Simone de Beauvoir, jejímž dílem *Druhé pohlaví* se budu blíže zabývat. Její nový filosofický pohled na odlišné světy mužů a žen obohatil myšlenky druhé vlny feminismu. Postavení žen se však měnilo i v tomto období. Došlo k přesunu pozornosti od zájmu o rovnoprávnost k boji proti utlačování žen, s čímž byl spojen i vznik mnoha proudů feministických hnutí.

Přibývalo vysokoškolsky vzdělaných žen, které se snažily poukázat na své doposud přehlížené a nedoceněné schopnosti. Hnutí se proto z velké části přesunulo na univerzitní půdu, kde se sice mezi aktivistkami a akademičkami vytvořilo určité napětí, jak zmiňuje Hana Havelková³⁴, které však významně přispívalo k novým argumentům i rozšířenému vlivu na vědomí společnosti.

Druhá vlna feminismu tak s sebou přinesla nejen nová témata, ale také přístupy. Pozornost se postupně přesunula na dvě základní oblasti, ve kterých začal být hledán původ nerovnosti mezi pohlavími; a to na oblast kultury a problematiku formování genderové identity. Úsilím feministek 19. a 20. století bylo dokázat vyrovnanost ženy vůči muži jakožto člověka. Proto bývá daná etapa interpretována jako období neofeminismu³⁵.

4.3. Třetí vlna feminismu

Kapitola Zdeňky Kalnické v knize *Estetika na přelomu milénia*³⁶, v úseku ve kterém se autorka věnuje terminologii feminismu, je třetí stádium feminismu datováno na závěr 20. století. Konečně zahrnuje první teoretická díla, výskyt časopisů a objevuje se i odborná literatura přezkoumávající postavení žen ve společnosti. V neposlední řadě tato doba také rozděluje feminismus na mnoho dalších směrů,

---

³⁴ VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 177.

³⁵ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality, s. 337.

³⁶ ZAHRÁDKA, Pavel, ed. *Estetika na přelomu milénia: vybrané problémy současné estetiky*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 416.

kteře zohledňují ženskou různost nejen na věkové rovině, ale také na rovině původu, nebo například také barvy pleti. Dále také na akademické půdě dochází k zakládání kateder Gender studies, které přináší infiltraci feministické tematiky do nejrůznějších oborů.

Dle tvrzení Zdeňky Kalnické se zejména již v sedmdesátých letech 20. století objevovalo nejen velké množství vysokoškolsky vzdělaných žen, ale čím dál více se objevovaly také teoretičky a umělkyně, které začaly pátrat po odůvodnění tak malého zastoupení žen v „jejich“ historii.

Třetí vlna bývá označována za dobu postmoderní, a „odezvu nachází zejm. u mladší generace žen i mužů zabývajících se společenským bádáním.“³⁷ Tato vlna feminismu je poslední etapou vývoje, jež trvala po dvě poslední desetiletí 20. století. Pozornost se obrací k tématu genderu, kde je především zkoumán vztah mezi muži a ženami. Na českém území se však klíčové myšlenky druhé a třetí vlny kvůli opožděnému rozšíření vzájemně promísily.

4.4. Antropologické alternativy

Jiné rozlišení poskytuje ve své knize *Panství člověka a touha ženy* Pavel Barša, který sice taktéž rozděluje feminismus do tří konceptů, ale z odlišného hlediska. Ve zkrácené verzi se zde nyní jednotlivé etapy pokusím dle jeho knihy přiblížit.

Humanistický feminismus je založen na předpokladu univerzální podstaty, která je bez ohledu na pohlaví společná pro všechny lidské bytosti. Odvolává se na stejnost v oblasti racionální volby. Lidé jsou sociálními bytostmi bez ohledu na pohlaví. V tomto případě má být zajištěna rovnost mezi jednotlivci, neboť „humanistický feminismus se dožaduje uznání, že jednotlivé ženy jsou schopny zaujmout postoj racionální morální osoby ve stejné míře jako muži;“³⁸ a proto by pro obě pohlaví měla platit totožná pravidla.

Druhým typem je feminismus difference, ve kterém má být nastavena rovnost mezi muži a ženami. Jeho ideálem je vyrovnání mužů a žen nejen v oblasti politické, ale také

³⁷ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality, s. 350.

³⁸ BARŠA, Pavel. *Panství člověka a touha ženy: feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studie (Sociologické nakladatelství), s. 19.

morální. Ohledně feminismu difference je v knize Pavla Barši přednostně upozorňováno na nepoměr společenských smluv a morálky, které jsou především nastaveny ve prospěch mužů tak, aby si skrze ně mohli ospravedlnit podřízenost ženy. Je tomu z prostého důvodu, neboť za těmito pravidly stojí právě muži, kteří je sestavovali.

Posledním typem feminismu je poststrukturalistický feminismus, ve kterém již dle autora není zájem o „osvobození ženy jakožto skupinové identity, ale o emancipaci ze samotných patriarchálních kategorií „člověk“ a „žena“.³⁹ Toto osvobození však není jednorázovou záležitostí, nýbrž je k němu zapotřebí neustálá obnova a bdělost. Tento typ feminismu se vůči předchozím dvěma vymezuje, neboť se domnívá, že jakékoli odkazy na přirozenost jsou pouze genderovými stereotypy. Cílem zde tedy není osvobození jednotlivce či určité skupiny od nátlaku, nýbrž emancipace od struktur nastavené společnosti s patriarchálním uspořádáním.

4.5. Třetí žena

Problematikou ženství se zabýval například také francouzský sociolog a profesor filosofie Gilles Lipovetsky, který se prostřednictvím svého díla snaží taktéž rozčlenit situaci žen dle odlišných historických epoch. V knize *Třetí žena* shrnul realistickým pohledem vývoj, kterým společenské postavení žen prošlo.

Procesem výchovy i přetrvávajícím vlivem náboženských tradic, produkuje společnost sexuální nerovnost ve vztahu k moci. Sexualita je z toho důvodu vnímána jako stav politické podstaty, prostřednictvím které se v patriarchální společnosti dle autora „uplatňuje moc mužů nad ženami.“⁴⁰ Rozdíl pohlaví proto nekončí, nýbrž prochází věčnou obnovou mužské nadvlády. Z těchto důvodů vzniká snaha o smluvní ochranu vztahu mezi příslušníky jednotlivých pohlaví. Právě rozdílnost norem vede u chlapců k pěstování odvahy či menší pasivitě, kdežto u dívek brání přístupu k autonomii. Vítězství nad druhými je pro ženy nepodstatné a vedlejší, oproti mužům, kteří touží druhého přemoci a získat nad ním nadvládu, jelikož jsou celý život hnáni soutěživostí.

Přístup ke vzdělání a společenské uznání jsou součástí tří základních fenoménů, jež vedou k přelomu ve vztahu mezi mužem a ženou i v založení ženské identity,

---

³⁹ Tamtéž, s. 19.

⁴⁰ LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed (Prostor), s. 65.

z čehož vyplývá nový historický model. Mezi zmíněné fenomény náleží moc žen nad plozením, rozrušení instance rodiny a posílení rovnostářského pojetí partnerské dvojice⁴¹, jak uvádí Lipovetsky ve svém díle. V průběhu dějin můžeme rozlišovat dle autora tři základní modely, dle kterých byly ženy hodnoceny, posuzovány a společensky vnímány, jak bude patrné z následujícího oddílu.

První období, které bychom mohli datovat do starověku, stavělo ženu do pozice opovrhované bytosti, jak jsme si mimochodem mohli povšimnout již v úvodu práce. „*Nejvyšší všeobecný zákon lidských společností z dlouhodobé historické perspektivy ustavuje společenské, politické i symbolické panství mužů.*“⁴² Společenské role v dané epoše určovaly i dělbu práce a znevýhodňovaly společenské postavení slabšího pohlaví. Již v mýtech byla přirozená podřadnost spojována s nižší hodnotou, což se promítlo ve všech sférách života. Úcta, politika, kultura, obrana i sňatek, vše se nacházelo mimo obzor a možnost volby žen. Jejich hodnota spočívala především v mateřství, tedy v pokračování rodu, ačkoli za ploditele byl považován pouze muž. Avšak jisté pravomoci ženám přesto náležely. Jednalo se zejména o kouzla a lsti spojované s magií a pravomocí slov; nikdy však nezastávaly úlohy řazené do nejvyšších úrovní veřejné sféry, jež byla spojena se společenským uznáním. V této etapě byly ženy vnímány jako nebezpečné, nestálé a podřadné bytosti, jimiž muži opovrhují.

Následující etapa se objevuje již ve vrcholném středověku a jejím cílem je odhalit role žen společně i s jejich vlivem. „*Místo prokleté moci žen nyní nastupuje model „druhé ženy“, ženy opěvované a zbožňované, v níž feministky rozpoznávají poslední formu mužské nadvlády.*“⁴³ Žena se v tomto období stává opěvovanou za své zásluhy a ctnosti, těší se chvále i obdivu za svoji přirozenou úlohu. Muži v dané etapě v ženách spatřovali nejen příležitost, ale taktéž i cíl; a z toho důvodu vedl obdiv téměř až k sakralizaci žen, jak podotýká Lipovetsky. Hierarchie pohlaví však přetrvává i nadále, neboť politická scéna a prostor pro rozhodování zůstává výhradně mužskou záležitostí. Poslušnost žen bývá propojena i s finanční závislostí a omezení moci na domácí prostor. Šíří se proto představa, že ačkoli muži ženám vládnou,

---

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, s. 218.

⁴³ Tamtéž, s. 221.

přesto jsou pod jejich vlivem, ať už se jedná o výchovu, péči o domácí krb či reprezentaci skrze krásu.

Třetí etapa ženy je autorem líčena jako neurčitá. Postavení ve společnosti je v dnešní době řízeno odlišným modelem než v předcházejících etapách, neboť se ženy již nenachází pod mužskou nadvládou. Postupné získání práva k nadvládě nad svojí osobou, narušilo definici ženy ve vztahu k muži, jež doposud přetrvávala. „*V ženské existenci se vše stalo otázkou volby, tázání a posouzení. Žádná aktivita již není ženám principiálně nepřístupná, žádný příkaz již nestanovuje jejich místo ve společenském řádu.*“⁴⁴ Klíčová změna tedy spočívá především v možnosti vlastní konstrukce života bez předurčené cesty. Ani v tomto období však nedochází k vymizení nerovnosti, neboť i zde neustále přetrvává. Pouze na tomto místě v rámci struktury vyplynula podobná situace, díky které došlo ke zrovnoprávnění podmínek pro sebevytváření a rozhodování. Ačkoli tedy poziční rozdíly přetrvávají, můžeme důležitou změnu pozorovat právě ve společenské otevřenosti.

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 222.

5. FEMINISTICKÁ FILOSOFIE

Výraz *feministická filosofie* byl dle datace H. N. Docekal nově zaveden na přelomu 60. – 70. let 20. století. Nyní je používán jako zastřešující termín pro celý dosavadní vývoj, do něhož spadá nesčetné množství spisů i teorií. Nejde tedy o jedinou teorii, a proto je třeba chápat tento termín jako obecný. Jádrem problému termínu „feminismus“ tkví ve „znevýhodnění na základě příslušnosti k ženskému pohlaví, které dnes stejně jako dřív v nejrůznějších podobách prostupuje všemi oblastmi společenského života.“⁴⁵ Ačkoli existují rozmanité formy znevýhodnění, přes to se pojem feministické filosofie vztahuje k problému diskriminace obecně. Cílem je v tomto případě konfrontace filosofie s problematikou hierarchie pohlaví. Nehovoříme zde proto o historické kritice, nýbrž o tom, „jaké prostředky nabízí filozofie k tomu, abychom v plném rozsahu rozkryli znevýhodnění žen a vytvořili alternativní projekty, které by přispěly k překonání asymetrických struktur.“⁴⁶ Feministická kritika poukázala na to, že pojem jedince odpovídá v mnoha disciplínách pouze konceptu subjektu, jakožto muže.⁴⁷ Tímto společnost vytváří zdánlivě genderově neutrální dominanci mužů, jež degraduje ženy na pouhé objekty.

Tradiční uvažování nad rozdílem pohlaví ve filosofii, je dle Anzenbachera poznamenáno třemi faktory.⁴⁸ Prvním je fakt, že pojem člověka byl aplikován na jedince mužského pohlaví, a to z toho důvodu, že právě muži byli za sestrojováním dějin filosofie. Dalším faktorem je podřízenost ženy, jež byla vnímána jako danost či předurčenost, se kterou se od přírody bytosti „druhého“ pohlaví rodí. Posledním bodem je patriarchální charakter společnosti, který přetrvával do 20. století a tudíž byla pohlavní rozdílnost a diference vnímána jako předurčenost z hlediska biologie člověka. Z těchto důvodů nalezneme ve filosofických textech velké množství

---

⁴⁵ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 17.

⁴⁶ Tamtéž, s. 26.

⁴⁷ Viz. BENHABIB, Seyla a Drucilla CORNELL, ed. *Feminism as critique: on the politics of gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, c1987. *Feminist perspectives* (Minneapolis, Minn.).

⁴⁸ ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Vyd. 3., V Portálu 2. Přeložil Karel ŠPRUNK. Praha: Portál, 2010, s. 265.

neodůvodněných předsudků, které ženu degradují na nedokonalou bytost, jež není možné vnímat jako mužům rovnocennou.

Feministická filosofie měla především zájem na osvobození ženy a začala se pozvolna rozvíjet po druhé světové válce, kdy se zásadním dílem *Druhé pohlaví* podílela na emancipaci i autorka Simone de Beauvoir. Především jde o překlenutí utlačování a nastolení rovnosti pohlaví. Nejdůležitější otázkou však neustále zůstává, zda na vztah žen a mužů pohlížet z hlediska rovnosti, nebo k němu přistupovat skrze jinakost, jak je zřejmé z následující citace:

„V současné době se tedy dostává do popředí přesvědčení, že koncepty jinakosti a rovnosti netvoří disjunkci, nýbrž obsahují legitimní úvahy, jež musí být myšleny společně. Jak se to má realizovat, v tom se ovšem názory ještě velmi liší.“⁴⁹

Příčiny útlaku a nerovnosti je potřeba zkoumat napříč společenskými oblastmi od individuální po politickou úroveň.

„Problém inakosti preskočí do filozofického diskurzu v momente, keď sa argumentovane pýtame na povahu a spôsob utvárania ženskej identity. Feministická filozofia musí pojem identity nanovo definovať, a to vo vzťahu k bytiu ženy.“⁵⁰

Ačkoli je biologická stránka žen spojována s péčí o domácnost, z lingvistického hlediska se jedná o zcela neutrální termín. Feminismus kritizuje patriarchální uspořádání společnosti, které bylo po dlouhou dobu vnímáno jako základní vzor. Analýza vztahu mezi pohlavími s sebou přináší inovativní pohledy. Zaměření na problém patriarchátu v moderní společnosti nevymizelo zcela, ale společenské vztahy začaly být korigovány pojmem rodu, jenž se projevuje ve všech složkách společenského života, a který se snaží o změnu obrazu rodových vztahů, s čímž stoupá taktéž zájem o autonomii i sebeuvědomění. Jádrem problému tkví mimo jiné taktéž v tom,

---

⁴⁹ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 38.

⁵⁰ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Štyri pohľady do feministickej filozofie*. Bratislava: Archa, 1994. Filozofia do vrecka, s. 7.

že ženy nejsou vnímány jako soběstačná individua s vlastním rozumem, nýbrž jsou kvůli stereotypním předpokladům neustále vkládány do područí muže.

Ve feministické filosofii bylo zaznamenáno několik fází teoretických diskusí, týkajících se pojmu rodu, které se od 70. let staly přímo paradigmatické, jak uvádí Zuzana Kiczková.⁵¹ Prvotní snahy o nápravu vyloučení žen z veřejné sféry, byly nahrazeny feministickou snahou o pozitivní určení ženy a získání uznání. Východiskem z dosavadního stavu byla neredukovatelnost sexuální difference, jelikož pojem člověk označuje jak muže, tak ženu. Problém se nalézá v nemožnosti vyjádření ženské zkušenosti, jelikož i jazyk obsahuje parametry upřednostňující mužské jedince.

Ačkoli je rozdíl pohlaví i rodů všeobecně známý, přesto se bytosti ženského pohlaví musí neustále přizpůsobovat kultuře spravované muži. Společnost totiž vyžaduje snadnou identifikovatelnost těla, dle vnějších znaků, jež v sobě nesou politický význam. Socializace skrze vývoj, změnu i volbu je neukončeným procesem, jelikož člověk je neustále utvářen, což ve svém díle několikrát zdůrazňuje i Simone de Beauvoir, která zastává názor, že člověk se ženou nerodí, nýbrž stává. „*Podľa Beauvoirovej skôr prekonaním telesných daností než stotožnením s nimi sa môže z ľudskej bytosti, v tomto prípade ženy, stať subjekt.*“⁵² Proto je autorce vyčítán postoj vůči ženskému tělu, který jej kvůli dualistickému pojetí duše a těla spíše utvrzuje ve znevýhodněné pozici. Dle Beauvoir je však možné povznést tělo na nástroj svobody.

Judith Butler ve své knize názor Simone de Beauvoir uvádí na pravou míru, neboť autorka chce skrze tvrzení, že člověk se ženou stává pouze poukázat na kulturní proměny, jež mají vliv na vytváření kategorie ženy. Rod nabýváme až prostřednictvím společenského předpokladu. Lidské bytosti se rodí s pohlavím, jakožto nutným atributem, které však není příčinou rodu, a tak tedy rod není vyjádřením pohlaví, nýbrž pouze druhem aktivity.⁵³ Není-li rod limitován pohlavím, pak musíme připustit možné rody bez omezení na pohlavní dualitu. Oponentem daného tvrzení je Monique Wittig,

---

⁵¹ Tamtéž, s. 9.

⁵² Tamtéž, s. 13.

⁵³ BUTLER, Judith. *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity*. Přeložil Jana JURÁŇOVÁ. Bratislava: Aspekt, 2003. Knižná edícia feministického kultúrneho časopisu Aspekt, s. 182-184.

podle které mezi „*pohlavím a rodem nejestvuje žiaden rozdiel; kategória „pohlavia“ je už sama osebe rodovou kategóriou.*“⁵⁴

Rozdíl mezi muži a ženami vzniká nejen na rovině fyzické, ale též na rovině slovní, kde dochází pomocí přisuzování ke spojení úkolů s jednotlivými pohlavími. Žena, nebo muž se tak stávají jakousi kategorií sociálního řádu. Je tedy možné porovnávání pohlaví dle neutrálního kritéria? Je potřeba mít na paměti a zohledňovat práva obou pohlaví bez rozdílů a privilegií. Ženy si v životě musí osvojovat mužské vzorce, aby se jim vyrovnaly a byly schopny konkurence, s čímž je spojeno i rovné zacházení. Taktéž s termínem produkce je spojena dvojznačnost vedoucí k hierarchii. Produkci je možno vnímat jako nezbytnost pro pokračování lidského rodu, přičemž zahrnuje stejně tak kojení a výchovu, jakož i produkci prostředků obživy.

Ženy jsou dle Iris Marion Young vystaveny nejen vykořisťování, bezmoci a násilí, ale taktéž kulturnímu imperialismu a marginalizaci.⁵⁵ Kvůli těmto stupňům diskriminace, vzniká potřeba zákonného opatření zacíleného na podporu žen. Cílem zmiňovaného opatření je poukázat a překonat znevýhodnění žen, které vede k přiznání práv každé jednotlivé. Ačkoli je diskriminace problémem všech žen, bývá zakoušena prostřednictvím jednotlivců. V posledních desetiletích došlo v mnoha zemích ke změnám v různých oblastech běžného života, jež napravovaly nedostatky v oblasti právního zrovnoprávnění žen. Tato nová opatření vedou k předcházení rozdílů mezi pohlavími a zároveň tak k cílené podpoře žen.

Odepření účasti na veřejném rozhodování mělo vliv na životní podmínky i postavení v rodině. Z toho důvodu je jedním z cílů feministického bádání: „*odkrývat a analyzovat vazby mezi tělesnými pohlavními znaky a sociálními normami,*“⁵⁶ jak vyplývá z knihy *Feministická filozofie*.

---

⁵⁴ Tamtéž, s. 184.

⁵⁵ YOUNG, Iris Marion. *Justice and the politics of difference*. Princeton: Princeton University Press, c1990, s. 39-65.

⁵⁶ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 33.

5.1. Feminismus vs. filosofický kánon

Ve dnes známých dějinách filosofie nalezneme pouze minimální zastoupení žen filosofek, jelikož po staletí přetrvával předsudek, že „*ženy nejsou schopny abstraktního myšlení, tj. ani vědy a filozofie.*“⁵⁷ Jak ve své práci uvádí Zdeňka Kalnická, od 80. let 20. století se objevovaly skupiny, jež bojovaly za změnu zmiňované situace. Jejich kritika je zaměřena na filosofický kánon, ve kterém analyzuje argumenty proti filosofujícím ženám. Dle Kalnické lze jejich námitky rozčlenit do čtyř základních bodů.

První námitka je zaměřena proti stereotypnímu předsudku, že ženy, jež ve své podstatě postrádají schopnost totožné mužské rozumové aktivity, jsou díky své pasivitě předurčeny k podřazenosti. Tento argument však postupem času vymizel, ačkoli seznam myslitelů, kteří se s uvedeným tvrzením ztotožňovali, není zrovna opomenutelný. Z toho vyplývají i následující poznámky. Druhým bodem kritiky je upírání přístupu ke vzdělání i umění, kterému byly ženy po dlouhá léta vystavovány. Kalnická v této souvislosti odkazuje ve své studii na Michèle Le Doeuff, která se k danému bodu vyjadřuje následovně: „*Koncepce pohlavní difference nejsou pro feministický projekt těmi nejvhodnějšími, neboť vnášejí rozdíly tam, kde je výhodnější trvat na rovnosti, např. přístup ke vzdělání, vstup do vědy a pod.*“⁵⁸ Pokud mluvíme o dějinách filosofie, nenalezneme žádné dílo ani zlomek pocházející od filosofky, jakožto ženy; avšak tato skutečnost neznáčí, že by nefilosofovaly. Na což naváže námitka třetí, ve které je prostor pro argumentaci, že ačkoli ženy filosofky v dějinách skutečně existovaly, jejich texty však nelze měřit s literární produkcí mužů a nenalezneme jejich zastoupení ani v již zmíněném kánonu. Poslední námitka se týká kvality žen filosofek, která bývá zastíňována mužskými kolegy či rodinnými příslušníky, kteří jako filozofové-velikáni⁵⁹ skrze svá díla a myšlenky ženy zastíňovali.

Stoupenkyně feministické filosofie však výše zmíněné argumenty nepovažují za relevantní, ba naopak v nich nelezly podněty pro genderovou diferencii mezi pohlavími, jež zapříčinila i opomíjení výkonů žen v oblasti intelektuální.

---

⁵⁷ Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966-^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^, s. 125.

⁵⁸ Tamtéž, s. 128.

⁵⁹ Tamtéž, s. 127.

„Pokud se chceme vyhnout zavádějícímu dualizmu „vrozená biologická podstata“ versus „vlivy sociálního prostředí a kultury (v nejširším slova smyslu)“, snaha o jehož řešení nás vtáhne do nekonečných diskusí o prvotnosti toho či onoho pólu, musíme hledat jiné cesty, jak smysluplně argumentovat proti dosavadnímu vyloučení filozofek z dějin filozofie.“⁶⁰

Bylo zde tedy objeveno zneužívání biologické podstaty člověka, které mělo pouze ospravedlnit pohlavní diskriminaci ve společnosti. Východisko z dané problematiky však není jednotného charakteru. Východiskem může být například nastolení společenské spravedlnosti, a to bez rozdílu pohlaví skrze rozvoj. Každý člověk je formován skrze gender dle konkrétní společenské situace.

Problém nalezneme v ženské zkušenosti, která je vzhledem k jazykovému zprostředkování poznamenána taktéž historickým hlediskem, a proto ji nelze vnímat jako všeobecně ženskou, nýbrž pouze zprostředkovanou. Sama filosofie se jako věda zabývá člověkem a neřeší problém rozdílu pohlaví. Vnímání či pohled na ženy byl ovlivněn společenským chápáním žen v daném období. Kritika filosofického kánonu odhalila nové podněty k otvírání širších obzorů od filosofického diskurzu po výuku dějin.⁶¹

Předpokladem rovnocenného postavení je tedy poznání. Jelikož je žena neustále vnímána a posuzována dle odlišné normy, vyvstává potřeba dialogu a vzájemného pochopení. K tomu, aby na půdě filosofie došlo k vyrovnání pohlaví z pohledu genderu, je dle Zdeňky Kalnické nutné překlenout „izolovanost „klasické“ a „feministické“ filozofie“⁶² a nepřehlížet význam koncepcí filosofujících žen, jež by měly být ve výuce filosofie zohledněny. Procesem tohoto, je vznik kateder Gender a Woman studies, zejména na katedrách humanitních studií a filosofie, které jsou procesu změny nakloněny s vidinou kladného přínosu. Tento stav vyrovnání je uskutečnitelný pouze za předpokladu rovnosti pohlaví a přípustnosti dialogu všech myslitelů.

Filosofický kánon má různé podoby, dle jednotlivých kulturních oblastí, proměnlivých v čase. Z jakého důvodu nejsou ženy ve filosofickém kánonu zastoupeny? Jde o způsob

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 127.

⁶¹ Tamtéž, s. 131.

⁶² Tamtéž, s. 138.

reprezentace postavení žen v dostupných textech a vnímání pojmu gender. Ženy se filosofii věnovaly, avšak přístup k ní měly zprostředkovaný skrze muže, kteří se v jejich okolí nacházeli. Jejich názory poté ženy často překonaly, a to „zejména v názorech na genderovou problematiku.“⁶³ Kalnická odkazuje na následující tvrzení Umberta Eca: „*Prolistoval jsem nejméně tři moderní filozofické encyklopedie a kromě Hypatie jsem nenašel ani jedno jméno. Ne proto, že by ženy nefilozofovaly. Proto, že filozofové na ně raději zapomněli potom, co jim ukradli jejich myšlenky.*“ (sic!)⁶⁴ Žena dle uvedených tvrzení není považována za schopnou nositelku duchovního pohybu vůči muži nositeli zákona. Proto se v dějinách filosofie nenalézají žádné ženské filozofické koncepce.

Filozofická tradice vyhrazuje mezi poznávajícími subjekty ženám nevýznamné místo, což odůvodňuje dle Lorraine Codeové⁶⁵ jejich subjektivním poznáním. Právě neschopnost pozdvihnout se nad emocionalitu a s tím spojenou nemožnost abstraktního života rozumu, determinuje jejich vnímání. Subjektivita, která je spojována s nestálostí a chaosem bez poznávací hodnoty, stojí v opozici vůči izolované autonomii poznání vědeckého, jenž přináší mužům, kteří jsou proto odcizeni nejen od ženy, ale také od přírody. V poznání však dochází k prolínání objektivních i subjektivních prvků. Z tohoto důvodu stojí současné feministické kritiky v opozici vůči tvrzení, že objektivita je zcela výhradně mužským konstruktem.

5.1.1. Feminismus vs. gender nebo pohlaví

Následující kapitola bude primárně zaměřena na porozumění a orientaci v často nepřesně interpretované terminologii související s feministickou filosofií. Záměna užívaných termínů by mohla mít za následek nejen mystifikaci čtenáře, ale především chyby v dalším vyvozování. Konkrétně se jedná o termíny gender a pohlaví, jak je patrné již z názvu daného oddílu. Uvedené termíny jsou velmi často zaměňovány či dokonce spojovány, ačkoli se ani v nejmenším nejedná o jedno a totéž, a proto je zde potřeba jejich rozsah alespoň ve zkratce načrtnout a přiblížit.

---

⁶³ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010, s. 83.

⁶⁴ Tamtéž, s. 83.

⁶⁵ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Štyri pohľady do feministickej filozofie*. Bratislava: Archa, 1994. Filozofia do vrecka.

Začnu nyní všem známým termínem pohlaví – jedná se o vrozenou a do jisté míry také neměnnou součást každého jedince, která je od počátku věků milníkem při rozdělování světa mužů a žen z hlediska biologických rozdílů. Samozřejmě je zde zcela na místě zmínit „módní trend“ posledních několika let, kdy se změny pohlaví v ojedinělých případech začaly v lékařské praxi praktikovat. Tímto problémem se ale v této práci zabývat nebudu.

Následujícím termínem je gender, jenž je oproti pohlaví jakýmsi proměnlivým rodem, který nespadá mezi vrozené charakteristiky jedince. Jedná se o uměle vytvořenou odlišnost, prostřednictvím které společnost očekává od každého jedince určité chování, postoje a hodnoty, jež mu díky genderové roli náleží.⁶⁶ Gender se vyvíjí po narození postupně, a to zejména zásluhou procesu výchovy. Jedná se tedy o proces neviditelného nátlaku společnosti, ve kterém jsou každému od narození vštěpována pravidla plná předsudků a zažitého stereotypu, který jsme nuceni během života přijmout. Dle tvrzení Zdeňky Zábrodské, jsou tato pravidla „často v rozporu s našimi záměry.“⁶⁷ Představa o společenském uspořádání vzniká již v raném období dětí, které si tyto předsudky, nebo alespoň jejich neopomenutelnou část v sobě nesou životem.

Feminismus, který představoval směr bojující především za lidskou důstojnost, zprostředkovával skutečnosti z pozice utlačovaných žen, které se snažily vyprostit z tohoto nesouměrného vztahu mužské nadvlády. Naopak gender studies se snaží o zmírnění dopadů tradičních předsudků o jednotlivých rodech. Tuto problematiku přibližuje i Kateřina Zábrodská v knize *Variace na gender*, kde se píše následující:

„Binarita ženské-mužské je přitom konstruována v souladu s tradičními představami o genderu, kde ženskost znamená pasivitu, emocionalitu, vztahovost či neprosazování se, zatímco mužskost aktivitu, racionalitu, rozhodnost, asertivitu až agresivitu a orientaci na pracovní výkon.“⁶⁸

Gender se týká jak mužů, tak zároveň žen, ale je zde třeba zopakovat, že rozhodně nemluvíme o žádné vrozené přirozenosti, nýbrž jde o součást jednotlivcovy individuální

---

⁶⁶ www.cavi.cz/gender.html

Navštíveno dne 29. listopadu 2016.

⁶⁷ ZÁBRODSKÁ, Kateřina. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Academia, 2009. Průhledy (Academia), s. 97.

⁶⁸ Tamtéž, s. 98.

povahy. Různé prolínání, záměna či maskování v citaci uváděných kvalit, je během života samozřejmě možná.

Kde se ale vzalo výše zmiňované rozlišení? Byl uvedený rozdíl takto vnímán i dříve? Neměli bychom zapomínat, že uváděné termíny jsou až součástí naší moderní terminologie. S podobným rozlišováním se tedy například v době antického Řecka rozhodně nesetkáme. Což však neznamená, že by tato problematika nebyla terčem zájmu. Jednotliví autoři k rozdílu mezi mužem a ženou přistupovali po svém, adekvátně své době a dosavadním pojmům.

5.1.2. Problém dominance

Problémem dominance se zabýval i Sigmund Freud. Původ civilizace spatřuje v boji mezi synem a otcem, neboť boj o moc se žen dle něj netýká, jak na jeho tvrzení odkazuje ve svém díle i Jessica Benjamin: „*neexistuje žádný boj mezi mužem a ženou; podřízenost ženy muži je fakticky pokládána za samozřejmou, neviditelnou.*“⁶⁹ Dle autorky Simone de Beauvoir je žena muži protikladem, tedy tím „Druhým“, neboť po celý život vystupuje vůči muži v opozici, jak je opět přibližováno Jessicou Benjamin: „*pro jeho rozum hraje úlohu přirozenosti, pro jeho transcendenci úlohu imanence, pro jeho individuovanou oddělenost hraje úlohu prvotní jednoty a je objektem jeho subjektu.*“⁷⁰ Tato genderově založená dominance prostoupila díky tzv. zrcadlovému efektu kulturou západního světa. Právě zmiňovaná polarita dala vzniknout dualismům, jež následně formují odlišné vztahy mezi pohlavími. Vztah k sobě a k druhým je důležitý již od narození jedince, neboť skrze něj dochází k ustavování potřebného vzájemného uznání. Z tohoto důvodu je uznání druhého podmínkou existence.

V této souvislosti je však nezbytné si uvědomit, že žena-matka, není „*pouhým objektem nároků svého dítěte; fakticky je jiným subjektem;*“⁷¹ a proto je nezbytné ji vnímat jako nezávislou osobu s vlastními reakcemi. Kontakt s druhým člověkem je nezbytný pro vzájemnou akceptaci. Jinakost jedinců není předpokladem dominance, nýbrž vytváří

---

⁶⁹ BENJAMIN, Jessica. *Pouta lásky: psychoanalýza, feminismus a problém dominance*. Přeložil Marcela KOUPILOVÁ. Praha: Portál, 2016. Spektrum (Portál), s. 10.

⁷⁰ Tamtéž, s. 11.

⁷¹ Tamtéž, s. 27.

prostor pro svobodu. Nadřazenost pohlaví je spojena s popíráním závislosti a zdůrazněním rozdílů.

5.2. Kategorie mužskosti a ženskosti

Dobové chápání mužů a žen z hlediska objektů a subjektů ovlivnilo i jejich zobrazování v umělecké sféře. Rozdílům v zobrazování mužů a žen se detailně ve své studii *Ways of Seeing* věnoval John Berger, který pracuje s takzvanou „mocí pohledu“, jež údajně náleží pouze mužům. Zobrazované „ženy jsou často znázorňovány jako svůdnice, mají konzumenta zaujmout a lichotit mu,“⁷² kdežto muži bývají zachycováni na plátnech se vší důstojností. Z uvedených tvrzení je patrné, že za konzumenta uměleckých děl býval považován pouze muž. S těmito zažitými předsudky se ale John Berger osobně neztotožňuje, spíše se přiklání kvůli jejich neopodstatnění ke kritice. Proto se také potvrdil fakt, že kategorie krásy, bývá v estetice dodnes spojována s ženskostí a popisem ženského těla, kdežto kategorie vznešena je připodobňována naopak k muži. Kategorii vznešena je také připisována o něco větší váha, a to z celkem prostého důvodu.⁷³ Kategorie krásy a estetické libosti, jsou jakousi součástí rozumu a morálky. Nejinak tomu bylo i s talentem či genialitou, které jsou rovněž spojovány s muži. Rozhodně bychom se ale zde měli mít na pozoru, abychom z předešlých informací nevyvodili chybné závěry. K ujasnění by nám měla posloužit následující citace z kapitoly věnované feministické estetice:

„To nemá být chápáno tak, že se ženě nedostává ušlechtilých vlastností, nebo že by se mužské pohlaví muselo zcela vzdát krás – očekáváme naopak, že v každém pohlaví se nachází obojí, ovšem tak, že u ženy se všechny ostatní přednosti mají soustřeďovat k tomu, aby vystupňovaly charakter krásného, jež je zde vlastním vztažným bodem, a na proti tomu mezi mužskými vlastnostmi zřetelně vystupuje vznešené jako svého druhu znamení.“⁷⁴

---

⁷² BERGER, John. *Ways of seeing*. Harmondsworth: Penguin, 1972, s. 13-14.

⁷³ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 394.

⁷⁴ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 158.

Ať už muži, tak i ženy v sobě ukrývají ušlechtilé vlastnosti. Rozdíl však spočívá v tom, kterým z vlastností dávají přednost a nechávají je více působit při utváření vlastní osobnosti. Jednoznačné, neměnné a jasné rozčlenění na „mužské“ a „ženské“ vlastnosti však není možné v žádné sféře.

Ženství, které je sdružováno s materialitou, potažmo problematikou plození, je opakem látky spojované s počátkem, tedy principem přeměny. Proto do oblasti rozmnožování ženy přispívají látkou, kdežto muži skrze formu látku „tvarují“. Feministické filosofky poukazovaly vždy na spojování ženského těla s materialitou, kdežto muži bývají spojováni s „principem racionálního ovládní.“⁷⁵ V opozici tomuto názoru Luce Irigaray upozorňuje, že ženy v tomto smyslu bývají přesunuty do přehlíženého pozadí, z čehož vyplývá, že: „*žena není podstatou ani nemá podstatu.*“⁷⁶ Materialita vystupuje v tomto případě jako pomyslná schránka ženství.

Christian Gotthilf Salzmann, na kterého v souvislosti s nerovnoprávným rozložením společnosti odkazuje ve své knize Gisela Bocková, se vyjadřuje ke zmíněné problematice následovně:

„Žena, která plní své povinnosti jako matka a vychovává pár dobrých občanů a občanek, si již takto získá dostatečnou zásluhu o stát, nadto má ještě mnoho další práce, takže jí patrně jen stěží zbude čas k účasti na vládě.“⁷⁷

Z uvedené citace je více než zřejmá snaha ospravedlnit vyloučení žen z politického dění, tedy vyloučení od možnosti zasahovat do chodu a uspořádání společnosti.

5.3. Feminismus v etice

Feministické teorie mají jisté výhrady, taktéž vůči univerzalistickým pravidlům, na která narážíme v oblasti etiky, konkrétně k ideje zevšeobecňování ve východiscích moderních etických teorií. Tyto vedou k nedostatečnému výpovědnímu rozsahu a přehlížení klíčových aspektů v oblasti morálky. Právě na přehlížení podnětů

---

⁷⁵ SPELMAN, Elisabeth. *Woman as Body: Ancient and Contemporary Views in: Feminists Studies*, 8/1, 1982, s. 109-129.

⁷⁶ BUTLER, Judith. *Závažná těla: o materialitě a diskursivních mezích "pohlaví"*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. Limes (Karolinum), s. 64.

⁷⁷ BOCK, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Utváření Evropy, s. 105.

zkušeností i rodové odlišnosti, jež například jedince vedly k danému jednání, se stoupenkyně feministické kritiky snaží upozornit. Carol Gilligan, na níž se ve svém pojednání odkazuje Zuzana Kiczková,⁷⁸ rozlišuje dva základní orientační vzorce z hlediska morálky. Tím prvním je „*perspektiva spravedlnosti*“, v níž převažuje autonomie, rozum či všeobecná platnost pravidel; druhým je „*perspektiva starostlivosti*“, jež primárně zohledňuje citovou složku člověka a vztahovost. Z tohoto důvodu se, jak k tomuto rozlišení dodává Kiczková, „ženám zpravidla přisuzují morální rozhodnutí z hlediska „*perspektivy starostlivosti*.“⁷⁹ Avšak v danou chvíli je otázka o nezbytnosti dvojího morálního vzorce zcela na místě.

Ženy ani muži nevytvářejí žádnou skupinu, v níž by měl každý jedinec totožné názory, zkušenosti, vyznání či kulturu. Tak z jakého důvodu jsou vůči sobě tyto dvě pomyslné „skupiny“ stavěny do opozice? Vždyť cílem soužití není striktní oddělení zástupců jednotlivých pohlaví, nýbrž jejich spolupráce. Jak dodává zmiňovaná autorka: „*Vzájemné doplňování má směřovat ke komplexnějšímu pojmu morálky.*“⁸⁰ V jádru feministického uvažování je odmítání mocenských prvků v etické, morální i rodové oblasti. Z uvedených důvodů se proto domnívám, že v rámci společenského soužití, by zájem o citovost či vztahovost člověka neměl být odsouván na méně zohledňovanou pozici. Ve všeobecně platných normách by měly být zohledněny všechny aspekty, jež se v dané společnosti vyskytují, tedy i prvek rozdílnosti.

5.4. Feministická sociální filosofie

Feministická sociální filosofie spatřuje ve společnosti prostor dotvářející jedince, a to právě skrze náboženství, tradice, ale i skrze jazyk. Autonomie jednotlivce je od narození poznamenávána uvedenými aspekty, ale samozřejmě taktéž vlivem výchovy. Proto stoupenkyně hnutí kladou důraz na „*sociální spravedlnost*“⁸¹, jež je podle Daniela Totha pro demokratické uspořádání společnosti nezbytná.

---

⁷⁸ Zuzana Kiczková: *O čom sa diskutuje vo feministickej etike*, In.: *Filozofia výchovy a problémy vyučovania filozofie*, Slovenské filozofické združenie, IRIS Bratislava 1999, s. 129-138.

⁷⁹ Tamtéž, s. 131.

⁸⁰ Tamtéž, s. 132.

⁸¹ <http://toth.xf.cz/sf20.htm>
Navštíveno dne 5. 2. 2017.

Tento obor nečerpá pouze z historických věd, ale taktéž z věd sociálních a politologických, aby získal široký rozhled pro vlastní předmět společnosti. Taktéž sociální filosofie řeší problémy, jež se ve společnosti nacházejí. Právě odlišné pojetí společnosti s myšlenkou svobody a rovnosti, vytvořilo základ pro vznik mimo jiné i například zde řešené feministické filosofie.

5.5. Feministická politika

Východiskem pro feministickou filosofii je zde rozebíraná diskriminace žen. Ta však dále připravuje prostor i pro feministickou politiku, což však rozhodně neznámá, že by se jednalo o jedno a totéž. Pojem feministické politiky v sobě zahrnuje více dílčích aspektů. Mimo jiné obsahuje, samozřejmě taktéž jako jiná feministická hnutí, snahu o zamezení nerovnosti mezi jednotlivými pohlavími, která bezesporu směřuje také ke genderovým stereotypům ve společnosti. Nepochybně jde ale o zasazení změny ve společenské i ekonomické sféře, a tak tedy nezůstává bez povšimnutí zákonodárství ani optimální společenský soulad.

V této oblasti je nezbytné mít na paměti náklonnost k dialogu, nikoli však ke kompromisům, neboť v oblasti práva není prostor pro hlasování, vyjednávání, ani náhody. Jak uvádí Herta-Nagl Docekal: „*pro feministickou teorii je nepostradatelná univerzalistická koncepce morálky.*“⁸² Pojem rovnosti je pro feministickou politiku důležitý, neboť ženy čelí diskriminaci v téměř všech oblastech běžného života. Pro překonání tohoto stereotypu je nezbytná vzájemná úcta a respekt, bez ohledu na biologickou stránku člověka. Člověk má být vnímán jako jedinec, tj. svobodná bytost, které náleží totožná úcta a rovnost jako ostatním. Tímto se ve své knize zabýval i Immanuel Kant, jež uvedl ve známost následující pravidlo: „*Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.*“⁸³ Zdůrazňuje, že bychom ostatní jedince neměli utlačovat, což je pro zde představovanou feministickou teorii důležitým faktorem.

---

⁸² NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 247.

⁸³ KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1990. Filozofické dědictví, s. 91.

H. N. Docekal v návaznosti na feministickou politiku zdůrazňuje ještě důležitost pojmu „osoby“⁸⁴, jako hodnotového měřítka. Patriarchální společnost s sebou se svými tradicemi přenáší kulturní hodnoty skrze obě pohlaví, a tudíž se na svém útlaku a diskriminaci podílí jak muži, tak ženy zároveň. Znevýhodnění proto nabírá ve společnosti různé podoby, kterým bychom měli čelit a postupně zamezovat.

5.6. Postmoderní situace

Juliet Mitchell, která se ve Velké Británii stala profesorkou Gender studies, ve svých dílech *Postavení ženy ve společnosti* (1971) a *Práva a nepráva žen* (1976), rozlišuje kulturu formovanou zákony od přirozenosti. Autorka ve své představě předpokládá skutečnost, že: „člověk je středem své historie a sebe samého, že je subjektem, jenž ovládá své činy a je schopen volby.“⁸⁵ Na utváření má tedy dle uvedeného citátu podíl kulturní historie, ale taktéž jazyk.

Podle předpokladů Sandry Harding potřebují stoupenkyně feminismu ochranu jednak před objektivismem a dále pak před interpretacionalismem, neboť oba prvky brání jejich hnutím v možnosti rozvoje a prosazování vlastních paradigmat. Nejen vědecká zkoumání, ale také sociální systémy, vzdělání i kultura mají být dle objektivismu prosty zaujatosti a založeny na hodnotové neutralitě. Feminismus však dle výzkumů uvedené požadavky nesplňuje. Oproti tomu interpretacionalismus sice připouští prostor pro vlastní interpretaci feministicky smýšlejících stoupenkyň, avšak vnímá je jako vyjádření subjektivního mínění, kterému nepřisuzuje prostor v hodnotovém měřítku. Ženám je tak znemožňována jakákoli vlastní zkušenost, jež by nebyla poznamenána mužskými měřítky hodnot. Právě tyto nastíněné překážky znemožňují feministkám generování vědeckých problémů a definování platných empirických důkazů, s určením adekvátního chápání, na což upozorňuje i Danica Slouková,⁸⁶ která připouští myšlenku přínosu feministických pozic dle následující citace:

---

⁸⁴ NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 252-254.

⁸⁵ SLOUKOVÁ, Danica. *Sešity k dějinám filosofie*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2003, s. 98.

⁸⁶ Tamtéž, s. 111.

„Rozvoj vlastních feministicky zdůvodňujících strategií by měl přinést výsledky jak při volbě nových teorií, ve výzkumu a politice, tak i v tom, že by posloužil jako nový (a méně zpochybnitelný než předchozí feministická stanoviska) teoretický základ pro formulaci politických programů feministek.“⁸⁷

Ačkoli tyto mohly představovat inovativní přínos v oblasti vědy, výzkumu i politických programů, jejich neotřelé strategie narušují nadvládu a dominantní vliv mužů, což je v dané situaci téměř nemyslitelné, a to i přes to, že se postmodernismus zasazuje o zrovnoprávnění protichůdných názorů.

---

⁸⁷ Tamtéž, s. 112.

6. SIMONE DE BEAUVOIR A JEJÍ VLIV

V této kapitole se budu zabývat nejen životem, ale především také dílem a názory francouzské spisovatelky Simone de Beauvoir, jež se stala jednou z hlavních „bojovnic“ za práva žen. Velmi zajímavý je již autorčin život, ve kterém se od mládí stavěla proti zažitým konvencím a sama odmítala tradičně vyžadovaná postavení žen. Zároveň se ale také pokoušela skrze svoji přednášku *La femme et la création* upozornit na nedostatečnou podporu talentovaných umělkyně. Budu zde pracovat především s autorčinou knihou *Druhé pohlaví* a pro lepší orientaci v dané problematice mi poslouží také publikace *Filozofky v dějinách evropské filozofie* od Zdeňky Kalnické, kniha H. N. Docekal *Feministická filozofie*, ale také například kapitola z knihy *Estetika na přelomu milénia* Pavla Zahrádky.

Simone de Beauvoir byla významnou francouzskou spisovatelkou, myslitelkou a filosofkou dvacátého století, která začíná být teprve až v poslední době uznávána jako filosofka, aniž by se za ni sama oficiálně prohlašovala. Během svého života byla ovlivněna několika muži, z jejichž názorů a pozic vytvořila svoji vlastní koncepci. Jedná se o výjimečnou osobnost i z toho důvodu, že: „nemá žádnou předchůdkyni a žádnou následnici se srovnatelným charismatem.“⁸⁸ Poháněna touhou po schopnosti sebezprosažení unikla očekávání svého okolí. Podařilo se jí překonat dobové konvence a získat „nadvládu“ nad vlastním životem, jak v této kapitole následně přiblížím.

Jak se o autorce dočteme v internetové encyklopedii filosofie, Simone de Beauvoir se narodila 9. ledna 1908 v Paříži, kde taktéž dne 14. dubna 1986 zemřela ve svých 78 letech na zápal plic.⁸⁹ Její otec byl právníkem oplývajícím láskou k literatuře a divadlu, který Simone od útlého dětství podporoval v literární tvorbě. Matka autorky byla hluboce katolicky založená, a proto Simone i se svou o dva roky mladší sestrou navštěvovala prestižní klášterní školu, a to i přes to, že po první světové válce životní úroveň rodiny poklesla. Simone, toužila po překonání předpokladu

---

⁸⁸ ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Přeložil Emílie HARANTOVÁ. Praha: Volvox Globator, 2003. Tandem, sv. 4, s. 43.

⁸⁹ <http://www.iep.utm.edu/beauvoir/>
Navštíveno dne 15. února 2017.

týkajícího se naplnění tradiční role ženy, což se jí díky vyspělosti a intelektuálnímu založení podařilo; a mohla se tak věnovat studiu matematiky a filosofie.

Narození do přísně spořádané měšťácké rodiny s katolickou výchovou a omezenými hodnotami, v autorce vyvolalo odpor ke konzervatismu i náboženství, které ji v mládí obklopovalo a zahrnovalo sebeklamem. Snad proto se již od dětství bouřila nejen proti tradičnímu vzdělání či katolické výchově, ale především proti společenským zábránám, zapříčiněným pohlavím, které ji od raného mládí doslova vnucovaly zažitě předpoklady a společenská očekávání. Od mládí tedy odmítala nejen náboženské, ale také sociální hodnoty své rodiny. Ve svých devatenácti letech prohlásila: „*Nechci se v životě podrobovat žádné jiné vůli než své.*“⁹⁰ Simone de Beauvoir byla díky své odhodlanosti vynikající studentkou, která nechtěla dovolit, aby se i na jejím životě podepsalo tvrzení, že ženy se nerodí, ale jsou utvářeny. Sama se chtěla rozhodovat podle vlastního rozumu, a ne dle společenských předsudků, konvencí či očekávání. Nevnímala biologickou rovinu jako danost, ale jako prostor, do kterého je možné zasahovat.

Ve svých dílech neopomínala myšlenku ohledně důležitosti dětství a socializace, neboť si byla vědoma toho, že dítě se rodí do světa s hotovými hodnotami. Zapojila se také do kampaně pro umožnění potratů, vystupovala proti sexuálnímu násilí páchanému na ženách, a její pozornosti neunikly ani filosofické otázky týkající se stárnutí.

Od počátku tvorby řeší Simone de Beauvoir ve svých dílech centrální problém vlastních filosofických úvah, kterým je vztah ke druhému, jenž je imanentní podmínkou realizace svobody. Podle Beauvoir, je naše svoboda: „*relativní, situovaná a sociálně podmíněná – je to proces osvobozování se v daných konkrétních podmínkách jednotlivce.*“⁹¹ Od začátku své tvorby tedy řeší problém vztahu ke druhému, a již zmíněnou realizaci svobody, která je nutně spojena se dvěma podmínkami, kterými je možnost oslovení druhého a možnost na oslovení reagovat. Z čehož je patrné, že každý člověk je zároveň transcendentí i imanencí a tak naše svoboda může narazit na svobodu druhého. Simone popírá podstatu ženskosti a podporuje rovnoprávnost žen.

---

⁹⁰ FELDER, Deborah G. *100 nejvýznamnějších žen všech dob v minulosti i současnosti*. Praha: Knižní klub, 2000, s. 48.

⁹¹ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010, s. 70.

Za jeden z atributů svobody, považovala autorka právě tělesnost. Kniha *Druhé pohlaví* je konkrétně zaměřena na realizaci svobody žen. „Hlavní myšlenkou knihy je, že všechny ženy jsou od počátku lidstva konstituovány jako nepodstatné.“⁹² Ženy jsou tedy vůči mužům v podřadném postavení, obklopovány názory spojené s „mýtem“ ženy, „tj. názory na to, co je a co by měla být žena.“⁹³ Spojení žen, ale jak již bylo zmíněno dříve, je prakticky nemožné, jelikož ženy nejsou schopny identifikovat klíčový moment svého podřazení v dějinách.

6.1. Vztah s Jeanem-Paulem Sartrem

Již při studiích v Sorbonně, poznala Simone de Beauvoir svého celoživotního druha Jeana-Paula Sartra, se kterým sdílela život po jednapadesát let. Jejich vztah byl ale pro okolí velice zvláštní a v dané době téměř nepochopitelný, jelikož se vymykal zažitému tradičnímu pojetí vztahu, proti němuž oba společně bojovali. Zmiňované soužití bylo oproštěno od veškerých konvencí, jelikož bylo založeno na sebekorozumění a vzájemné toleranci. Sartr i Beauvoir bydleli každý odděleně ve vlastním bytě a scházeli se pouze ohledně dlouhých diskusí a kritik nad svými díly. O jejich netradičním vztahu bylo napsáno například toto:

„Byli proslulí svými literárními výkony i politickou angažovaností stejně jako svým nekonvenčním vztahem a stali se ústředními postavami poválečného francouzského levicového intelektuálního a existencialistického hnutí.“⁹⁴

Právě vztah se Sartrem autorku inspiroval pro sepsání zde rozebíraného *Druhé pohlaví*, jelikož ji neustále pobízel svými neopomenutelnými připomínkami i neobvyklým způsobem soužití.

Ať už jde o provdání z rozhodnutí rodičů, dle tradičního společenského přežitku, nebo o samostatnější ženy, které si budoucího manžela volily samy; bylo cílem dívek generace Simone de Beauvoir právě manželství. Beauvoir však Sartrovu nabídku k sňatku odmítla. Tento postoj byl v dané době velice neobvyklý a vyžadoval notnou

---

⁹² KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofky v dějinách evropské filozofie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, s. 287.

⁹³ Tamtéž, s. 288.

⁹⁴ FELDER, Deborah G. *100 nejvýznamnějších žen všech dob v minulosti i současnosti*. Praha: Knižní klub, 2000, s. 49.

dávku odvahy. Právě zmiňovaná snaha překročit společenské hranice minulosti, obnášela taktéž velkou dávku silné vůle, vyhnout se nadvládí dobyvačného manžela, jako tomu například bylo ve vztahu jejich rodičů. Vzhledem k otevřenému svazku, ve kterém mohla Beauvoir vnímat samu sebe jako nezávislou osobnost, společně doslova bourali společenská tabu 30. let, a Simone tak získávala obdiv mnoha žen, které taktéž nesouhlasily se zažitými společenskými stereotypy. Ideu člověka pak spatřovala autorka právě ve svobodě a možnosti volby.

6.2. Simone de Beauvoir v očích Jana Patočky

Autorčina literatura má dle Jana Patočky burcující charakter. Úvahy o podstatě člověka se v poválečném období z důvodu sociální krize staly téměř zdomácnělými, neboť člověk je neustále vystaven vlastní smrtelnosti, jež zejména v Německu dobová krize pouze podporovala. Naopak ve Francii se stala literatura bezprostředně působícím aspektem vlastní nutnosti. Proto je Simone de Beauvoir řazena do filosoficko-literárního hnutí francouzského existencialismu. Propojení literatury s filosofií sloužilo k přiblížení reálných situací obsahující prostor pro kritičnost. Cílem autorčiných úvah byla snaha porozumět dějinám lidského individua.

Dílo *Druhé pohlaví* bylo sepsáno původně k objasnění sebe sama, jak uvedla Simone de Beauvoir: „začala jsem pohlížet na ženy novými očima a překvapení nebylo konce. Je zvláštní a podnětné, objevíme-li na jednou ve čtyřiceti letech určitý aspekt světa, který bije do očí a který nikdo neviděl.“⁹⁵ Beauvoir ve svých dílech vyzývá čtenáře k promýšlení společenské situace a hodnocení, skrze která odkrývá společenská tabu. Obrat k historii i ke konkrétním situacím ve společnosti, slouží pro lepší přiblížení a pochopení, neboť: „podává velkoryse založené, filosoficky podložené studium vztahu mezi mužem a ženou v celé historii i v přítomnosti.“⁹⁶ Je riskování života důležitější než jeho dárcovství? Simone ve své knize upozorňuje na reprezentaci muže, jako aktivního počátku života s odvahou ke smrti prostřednictvím souboje, kdežto ženy mají jako pokračovatelky přírody, spadat pod nadvládu mužů, kteří je vykořisťují. Dle autorky je člověk určován pohlavím bez ohledu na to, zda reprezentuje pohlaví ženské či mužské populace. Přisuzování transcendence či imanence podle pohlaví

⁹⁵ BEAUVOIR, Simone de. *La force des choses*. Paris: Gallimard, 1963, s. 203-204.

⁹⁶ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 394.

je proto nepravdivé, jelikož v každém člověku jsou obsaženy složky obě. Nemluvíme zde o návrhu uspořádání vztahů. Člověka neurčuje pohlavnost, jelikož lidskost člověka rozdílná není.

6.3. Uchovávání nebo vytváření domova

Jednou ze základních představ o povaze ženství, je žena jako ochránitelka a pečovatelka o domov, která je „předurčena“ pro službu muži. Je ale opravdu domov omezením žen? Vzhledem k těmto rozporupným představám o hodnotách domova, bývá tento jistou částí feministů a feministek odmítán, ale nikoli však zcela zavrhován.⁹⁷ Mimo jiné, byla jednou ze zastánkyň prosazujících feministickou kritiku týkající se rozporupnosti hodnot domova i Simone de Beauvoir.

Role žen v domácnosti brání v budování vlastních projektů a odsouvá tak jejich vlastní identitu do pozadí, jak je patrné z následujícího citátu:

„Ženy slouží, pečují a udržují běh každodennosti, aby těla a duše mužů i jejich potomků získaly sebedůvěru a rozpínavou subjektivitu a aby se pak muži a potomci mohli prosadit ve světě a zanechat v něm nějakou stopu.“⁹⁸

Zmíněná idea domova, však nepřináší pouze tato negativa. Je třeba zdůraznit, že v sobě ukrývá i jakýsi osvobozující potenciál. Žena pečující o blaho své rodiny, jejíž klíčovou úlohou je zvelebování a opečovávání rodinného krbu, totiž svým jednáním získává uznání a společenský respekt. Ženská existence je tedy většinou popisována jako zbavenost „*aktivní subjektivity, protože ženy se ve svých činnostech soustředí na to, aby doma sloužily mužům a podporovaly je.*“⁹⁹

Simone de Beauvoir zachází však ve svém pozorování hlouběji a upozorňuje tak na rozdělování práce podle pohlaví. V roce 1972 bylo prostřednictvím kampaně ve Velké Británii a Itálii požadováno placení odměn za domácí práce, které se postupně rozšířilo i do dalších zemí. Argumentace spočívala v tom, že „*práce mimo domácnost ženy neosvobodila, a dokazovala, že i „nepracující“ ženy zajisté pracují a že veškerá*

---

⁹⁷ YOUNG, Iris Marion, UHDE, Zuzana, ed. *Proti útlaku a nadvládě: transnacionální výzvy politické a feministické teorii*. Praha: Filosofía, 2010. Filosofie a sociální vědy, s. 43.

⁹⁸ Tamtéž, s. 44.

⁹⁹ Tamtéž, s. 45.

*placená práce závisí na neplacené činnosti, kterou vykonává žena v rodině.*¹⁰⁰ Uvedený požadavek byl zacílen na sílu peněz, jež by ženy zajistily a podpořily je v jejich nezávislosti. S tímto názorem se však Simone de Beauvoir v rozhovoru s Betty Friedanovou o tři roky později neztotožňovala, jak bude patrné z následujícího.

Dle autorky by měly být domácí práce rozděleny mezi obě pohlaví a to bez finančního ohodnocení a materiálního uznání, které by mělo za následek neoddělitelnost od domova. Totožný názor projevila také v oblasti výchovy dětí, která by neměla zůstat pouze doma v rukou žen, jelikož práce v domácnosti ženy utiskují.¹⁰¹ Ženské domácí práce jsou dle autorky spojovány s imanencí a svým objemem se vyrovnávají, ne-li překračují stanovenou pracovní dobu. Tento názor se však liší od názoru vycházejícího z následujícího tvrzení, že: *„žádná teorie nezajišťuje uspokojivou historickou úvahu o dělbě práce z hlediska pohlaví.*¹⁰²

Obě pohlaví měla zakotvení dle městských práv v rodině. Na uvedené téma narazíme i v publikaci *Ženy v evropských dějinách*, kde se mimo jiné dočteme, že povinnosti mužů i žen vycházejí z totožných principů, které jsou v obou případech lidskými povinnostmi. Proto se i muži mají podílet na plnění domácích povinností, na které by ženy neměly být omezovány. *„Ženská otázka nebyla otázkou rozdílů pohlaví, ale jejich hierarchie.*¹⁰³ Z tohoto důvodu je na postavení ženy pohlíženo skrze nedostatečnost pohlaví, jemuž bylo po staletí určeno místo mimo politické a společenské dění, tedy v ústraní domácností.

Budování domova je tedy spojováno s mužskou populací, ale tento pohled by neměl být tak jednostranný, a to z prostého důvodu. Muž k budování ženu potřebuje, aby domov uchovávala a starala se o něj, jak uvádí v knize *Proti útlaku a nadvládě* Iris Marion Young:

---

¹⁰⁰ BOCK, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Utváření Evropy, s. 305.

¹⁰¹ SEX, SOCIETY, AND THE FEMALE DILEMMA: A DIALOGUE BETWEEN SIMONE DE BEAUVOIR AND BETT FRIEDAN, IN: *The Saturday review*. London: Reiach, 14.6.1975, S. 14-16, 56.12.

¹⁰² JAGGAR, Alison M. *Feminist politics and human nature*. Totowa, N.J.: Rowman & Allanheld, 1983, s. 72.

¹⁰³ BOCK, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Utváření Evropy s. 117.

„Patriarchální genderový systém poskytuje muži subjektivitu, která závisí na zpředmětnění a chátrání ženy; muž má domov na úkol ženina bezdomovectví, jelikož žena je podkladem, na němž muž buduje.“ (*sic!*)¹⁰⁴

Ženino imanentní odsunutí domů, mimo společenské dění, slouží k zachování zázemí a pohodlí domova ve světě mužského tvoření a budování. Skrze uvedenou skutečnost ztrácí žena vlastní Já a stává se tou Druhou, tedy zastupuje v tomto přirovnání jakýsi pomyslný „stavební materiál“.¹⁰⁵

6.3.1. Ženské práce v umění

Tímto jednostranným zařazením ženských prací, je však přehlížena jejich důležitost, na kterou v roce 1979 upozornila ve svém monumentálním díle *The Dinner Party* doposud žijící umělkyně Judy Chicago, jež si uvědomila, že právě prostřednictvím ženských domácích prací dochází k uchování tvůrčí kreativní činnosti. Judy Chicago se jako autorka neřadí pouze do oblasti výtvarného či literárního umění, ale rovněž mezi skupinu feministek. Důraz nejen na uměleckou svobodu projevu žen, na kterou již více než čtyřicet let prostřednictvím svých děl upozorňuje, ale taktéž díky svému inovátorskému přínosu a podpoře ženských hnutí, se J. Chicago zaslouhuje o rovnocenné výtvarné vzdělání žen. Je proto bezrozporně důležitou ikonou vzniku a podpory feministických hnutí, což zdůrazňuje i vlastní vírou v sebe a odmítáním sexistických předpokladů.

Instalace *The Dinner Party*, nemá být pouze „běžným“ uměleckým dílem, které by bylo k vidění v každé galerii, nýbrž velkolepým projektem. Skrze tuto instalaci Judy Chicago oslavuje nejen osobnosti slavných žen z celé historie, ale i jejich nedoceňované dovednosti, což doložím následující citací Zdeňky Kalnické:

„Judy Chicago chtěla oslavit tradiční ženské výtvarné techniky, a zpochybnit tak nedostatečné estetické ohodnocení těchto aktivit. Chtěla však také povznést

---

¹⁰⁴ YOUNG, Iris Marion, UHDE, Zuzana, ed. *Proti útlaku a nadvládě: transnacionální výzvy politické a feministické teorii*. Praha: Filosofie, 2010. Filosofie a sociální vědy, s. 51.

¹⁰⁵ IRIGARAY, Luce. *An ethics of sexual difference*. Přeložil Carolyn BURKE, přeložil Gillian C. GILL. London: Athlone Press, c1993, s. 103-107.

ženskou sexuální symboliku na rovinu symbolu duchovního (a na předmět hrdosti).¹⁰⁶

V citovaném textu se Kalnická zmiňuje o pro nás podstatné informaci, totiž zdůrazňuje nedocení ženských prací.

Celé dílo znázorňuje prostřený jídelní stůl, jenž je připraven k připomínce 999 žen z historie, ale taktéž pro mytické bohyně a důležité ženy, kterým nebyla věnována dostatečná pozornost. Materiály, které byly při zhotovení použity, autorka záměrně vybrala k vyzdvižení tradičních ženských dovedností. Háčkování, vyšívání, pletení, malování porcelánu a další ruční práce podobného charakteru bývaly sice ještě do nedávné doby neodmyslitelnou dovedností každé ženy či dívky, ale pozornost a uznání jim za ně nenáleželo.

Skrze tyto výše zmiňované argumenty, můžeme na domov pohlížet jako na prostor a oporu ženské identity s jistotou či stálostí.

6.4. Období dospívání

Svět má pro ženu nezměnitelnou podobu, a tak tedy přijímá řád věcí jako daný. Může být tato skutečnost zapříčiněna slabším rozložením sil? Vždyť přeci každý subjekt, tj. muž, chápe své tělo jako vlastní objektivní výraz, kvůli kterému pak přikládá velkou důležitost právě síle a tělesné zdatnosti. Zde však narazíme na jeden z rozdílů. Žena, která disponuje „slabšími“ možnostmi, má ve své tělo, spíše nedůvěru. Tato skutečnost však může vést až ke ztrátě sebedůvěry, pokud je tělo ženou vnímáno jako opravdová přítěž. Podle Virginie Woolf je však život: „*namáhavý a vyžaduje sílu – pro obě pohlaví stejně.*“¹⁰⁷ Kromě síly je zapotřebí i důvěra v sebe sama, se kterou muži díky neustálé podpoře a utvrzování v nadřazenosti nemají problém. Ten nastává až při střetu se samostatnou ženou, oplývající sebevědomím, jež by mohla potenciálně ohrozit muže v jejich „nedotknutelnosti“.

S příchodem puberty, se pro ženu vzdaluje jistota nejen v umělecké sféře, ale také v oblasti intelektuální, neboť i v těchto kruzích je pozornost okolí upírána spíše

---

¹⁰⁶ ZAHŘÁDKA, Pavel, ed. *Estetika na přelomu milénia: vybrané problémy současné estetiky*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 418.

¹⁰⁷ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality, s. 305.

opačným směrem, tedy k podpoře chlapců. Kdežto dívka má začít plnit své ženské povinnosti v domácnosti, škole či společnosti; a tak přijímané zvyklosti znemožňují projevy ženské nezávislosti. „*Sebekontrola, k níž je žena donucena a která se u „dobře vychované dívky“ stává druhou přirozeností, zabíjí všechnu spontánnost; pro překypující život mládí je to trýzeň.*“¹⁰⁸ Pro dospívající dívku je tato situace spíše cestou k beznaději, neboť není považována za odpovědnou za svou budoucnost, která ve výsledku vůbec nezáleží na ní.

Zmíněný rozpor mezi vlastním bytím a ženským údělem vrcholí v období dospívání, kdy je touha stát se, také jako muži, subjektem s vlastní svobodou, nejmocnější. Proč tomu tak je? I na tuto otázku nalezneme odpověď v knize Simon de Beauvoir: „*Protože dívka je souzeno být pasivní kořistí, drží se křečovitě své svobody, projevující ji i tak, že podstupuje bolest a přemáhá odpor.*“¹⁰⁹ V tomto období totiž nastupuje rozpolcenost mezi tužbou a úzkostí, jelikož je nesnadné nalézt rovnováhu mezi neuspokojivou přítomností a téměř děsivou představou budoucnosti.

6.5. Společenský statut skrze manželství

Žena náleží rodinám ovládaným muži, ať už otci či bratry, kteří ji dávají dalším mužům, tedy s ní nakládají jako s majetkem. Tento poznatek je již patrný z kapitoly věnované postavení žen v antické společnosti, kde jsem se tímto zabývala detailněji. Ženě se tedy nedostává stejné vážnosti jako roli muže, kdežto muž, jako samostatný jedinec, jehož existence má své oprávnění v práci, ženu potřebuje; neboť potřebuje vedle sebe „spolupracovníci“, jež mu pomůže s hospodářstvím. Touží po potomstvu a zachování společnosti. Svobodný statut je pro ženu téměř nemyslitelný, a tak má být společenský statut manželství pro ženu nejen jediným zdrojem obživy, ale zároveň také společenským uznáním její existence.

Manželství s sebou tedy přináší jak výhody, tak nevýhody, a to pro obě pohlaví. Přesto však ani postavení manželů nejsou rovnocenná. „*A tak dívka vystupuje naprosto pasivně; je provdávána, rodiče ji dávají mužovi za manželku. Mladí muži se žení, ženu*

---

¹⁰⁸ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 151.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 172.

si berou.“¹¹⁰ Ženin počátek i cíl je manžel, díky kterému se ženě dostane jisté společenské a náboženské důstojnosti. Provdáním se tedy ženě dostane jistých zákonných záruk, avšak z ekonomického hlediska je hlavou rodinného společenství muž. Z tohoto důvodu je proto muž tím, kdo je v očích společnosti představitelem celé manželské dvojice.

V ženě tak vzniká již od mládí rozpor mezi vlastním bytím a ženským údělem. Její pokoření však nepramení z předem dané podřadnosti, nýbrž až z následujících společenských nedostatků. Svět má pro ženu nezměnitelnou podobu, které se během života pouze podřizuje; kdežto muž se vůči tomuto systému má možnost vzbouřit, jak je patrné z následující citace:

„Vždyť on je tím, kdo vytváří hodnoty, tím, kdo svou účastí na výstavbě budoucnosti celku otvírá budoucnost i rodině, tím, kdo od zájmů rodiny překračuje k zájmům společnosti; muž ztělesňuje transcendenci; žena je určena k zachování druhu a k udržování domova, to jest k imanenci.“¹¹¹

Ve skutečnosti je však v každé lidské bytosti zastoupena každá zmíněná složka, tj. transcendence i imanence zároveň. Problém je však v zažitých stereotypch společnosti, které ženu staví do nevýhodné pozice s menším množstvím privilegií, než je tomu v případě muže. Pro Beauvoir je nerovnost výsledkem „*zákonů, pravidel a zvyků, které stavějí ženy objektivně do nevýhodné pozice.*“¹¹² Právě spojením ženy s mateřstvím, se ve světě ovládaném muži stává obětí s identitou v historii.

Dívky vychovávané k pasivní imanenci, žijí v přítomnosti a stávají se objektem, kdežto chlapci se díky své transcendenci mají možnost aktivně podílet na plánování a utváření budoucnosti, jak dokládá následující citace:

„Posláním muže je čin. Musí vyrábět, bojovat, tvořit, postupovat kupředu, překonávat se a mířit k totalitě vesmíru a k nekonečnu budoucnosti. Tradiční

---

¹¹⁰ Tamtéž, s. 230.

¹¹¹ Tamtéž, s. 230-231.

¹¹² ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Přeložil Emílie HARANTOVÁ. Praha: Volvox Globator, 2003. Tandem, sv. 4, s. 40.

manželství však nepřizvalo ženu, aby se na této transcendenci podílela. Omezilo ji na imanenci.¹¹³

Tento proces jsou ženy dle Beauvoir neschopny zvrátit, právě kvůli neustálému nátlaku a stereotypním předsudkům ve výchově. Právě tato nedostatečná rovnost vedla k chápání žen, jako „druhého pohlaví“. „*Ženy se staly nádobou pro aspekty, od nichž se muži cítí sami v sobě odtržení či odcizení.*“¹¹⁴ V mužském světě vystupuje jako „spojka“ či prostředník mezi mužem a přírodou.

Simone de Beauvoir byla přesvědčena o tom, že ženy v nitru sebe mají schopnost existenciální volby. Ve svém díle, oplývajícím specifickým způsobem vyjadřování, autorka „*ukázala cestu a potvrdila nové možnosti, které se ženám otevírají. Ženy se potřebují chopit příležitosti, být subjektem a ve své emancipaci pokračovat.*“¹¹⁵ Odepření samostatné identity spočívá v projektování oddělených mužských aspektů, jako je například lidská zranitelnost či citovost, do kterých jsou ženy nuceny se identifikovat. Dle autorky ženy mužům závidí větší moc, kterou ve společnosti mají, od čehož se odvíjí i jejich vlastní vnímání sebe sama.

6.6. Shrnutí

Pařížská rodačka Simone de Beauvoir, která se v této práci stala ústřední postavou zejména svým nebojácným postojem a odhodláním čelit zažitým utiskujícím tradicím, se stala doslova hrdinkou a idolem nemalého počtu žen a dívek, jež si byly vědomy svého nelehkého životního údělu. Autorka, která své názory nehlásala pouze prostřednictvím děl, ale především vlastním životním postojem, který se vymykal dobovým konvencím, jako jedna z prvních veřejně a otevřeně vystoupila a upozornila na nerovné postavení žen ve společenském životě. Poukazovala na nepoměr a neúctu k množství domácích prací, na předsudečný přístup k ženským pracovním schopnostem i k politickým názorům. To vše ji nesmazatelně zapsalo do paměti feministicky smýšlejících hnutí, pro která se taktéž stala neopomenutelným symbolem odhodlání a možnosti změny.

---

¹¹³ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 258.

¹¹⁴ SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton), s. 209.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 209.

Závěrem bych na tomto místě chtěla znovu zdůraznit neopomenutelný rozdíl mezi termíny gender a pohlaví, který od nepaměti neprávem znevýhodňuje ženské postavení. Jsou tedy snad ženy například horšími umělkyněmi než zástupci mužské složky? Jak již bylo výše řečeno, neexistuje žádná mužská ani ženská přirozenost, která by určovala, že zástupci určité skupiny mohou či nemohou být dobrými umělci, nebo snad důležitějšími členy společnosti. Proto bychom se měli těchto stereotypně užívaných předsudků vyvarovat. Každému by se přeci mělo dostávat rovnocenného práva, a to nejen na vzdělání, projev či zaměstnání, ale taktéž na možnost volby i projevení vlastních citů i názoru.

Méněcennost, jež je od narození v jedincích ženského pohlaví podporována, rozhodně není lehkým životním údělem. Vštěpování chování, názorů či stereotypních měřítek, která jsou zastoupena v každé složce společenského života, slouží dle mého pohledu pouze k „přemožení“ žen a uvrhnutí je do propasti imanence. Ženám jsou téměř vštěpovány pocity závislosti a nedokonalosti, které společnost prohlubuje a využívá ve svůj prospěch. Manželství s vidinou potomka nevymezuje ženě prostor pro vlastní rozhodnutí ani právo podílet se na způsobu vedení vlastního života.

7. DRUHÉ POHLAVÍ

Ženy nejsou vůči mužům v menšině, nejsou však ani odděleným společenstvím. Pohlavní odlišnost je daný fakt a nikoli moment z lidských dějin. Z toho je patrné, že ženy byly na světě vždy, stejně jako muži. Tuto problematiku však není možné řešit z nestranné a nezaujaté pozice. Nejen pohled, ale také upozornění Simone de Beauvoir v uvedené knize, na přehlížené otázky týkající se mužské nadřazenosti vůči utlačovanému ženskému pohlaví, se stalo alespoň v kruzích intelektuální elity velmi ožehavým tématem, které s sebou přinášelo jak pozitivní ohlasy, tak samozřejmě také nechyběla ani vlna kritiky, jak je patrné z následující citace:

„Vzbudila na jedné straně velké rozhořčení, hlavně katolické církve, která ji zakázala, a na druhé straně vřelé přijetí, hlavně ženami a pozdějším feministickým hnutím. Dodala ženám teoretický rámec pro chápání jejich společné situace a jazyk pro vyslovení pocitů nespokojenosti a stala se pro tzv. druhou vlnu feminizmu šedesátých let velmi důležitou knihou.“¹¹⁶

Kniha Druhé pohlaví se stala pomyslnou feministickou klasikou a jak je jistě patrné, ohlasy na ni byly velmi rozličné.

7.1. Dějiny

Každý jedinec se pokládá za podstatnou bytost a ani z biologických pravidel nelze určit žádnou podřadnost, což platí taktéž v oblasti pohlaví. Daná situace však určuje ženu jako nepodstatnou. Již vyloučení žen z loveckých výprav, je důkazem jejího podřadného postavení, neboť žena nemohla dát v sázku vlastní život. „*Proto také lidstvo nepřiznává nadřazenost tomu pohlaví, které rodí, ale tomu, které zabíjí.*“¹¹⁷ Díky podřazené ženě je naopak zaručeno pokračování života daného klanu. Ani v tomto bodě však není ženě přiřazována podstatnost. Žena je vnímána jako pouhá opatrovatelka

---

¹¹⁶ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010, s. 69.

¹¹⁷ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 28.

či živitelka zárodku, kdežto muži, jakožto dárci, náleží práva, které prostřednictvím plození dále předává.

Problém postavení žen jen úzce spjat taktéž se soukromým vlastnictvím. V mládí žena uctívá božstvo svého otce, kterého se po sňatku zřekne a začne prokazovat úctu a oddanost božstvu svého manžela, a tudíž není pokračovatelkou jednoho rodu. „Protože příčinou utlačování ženy je vůle zachovat rodinu a udržet nedotčeny dědičné statky.“¹¹⁸ Muž má tak strach, že by žena mohla zneužít například dědičného práva, a proto je vyloučena z následovnictví, čímž je připravena o důstojnost.

S kulturním rozkvětem pomalu stoupá i společenská prestiž a například ve dvořanské formě společenského života, byla ženská podřadnost alespoň trochu zmírněna. Paradoxem, který mimochodem přetrvává ve zmírněné podobě dodnes, je, že: „žena, která je naplno zapojena do společnosti, má nejméně výsad.“¹¹⁹ Větší emancipace žen bylo dosahováno pouze mimo manželství. Bohatství, které je úzce spjato se zahálením ženy, je tedy vykupováno jistou cenou podřízenosti. Z čehož bychom mohli vyvodit, že čím menší majetek, tím větší je rovnost mezi manžely. Teprve v roce 1790, kdy bylo zrušeno právo pouze dědiců mužského pohlaví, se kterým bylo spojeno i zrušení výsad prvorozeného, se v rámci dědictví a následovnictví stala děvčata chlapcům rovna. I přes uvedené zrušení zábran však stále místo žen zůstávalo mimo hlavní dění společenského života. Až 19. století s sebou pro ženu přináší nové možnosti. Rozdíly v nepoměru fyzické síly jsou rušeny a ženy se zapojují mezi zaměstnané muže, ale i zde jsou mezi pohlavími nemalé rozdíly, ať už v oblasti mzdy či časového rozvržení. Ohledně tohoto tvrzení se Simone de Beauvoir odkazuje na Marxovo tvrzení, které uvedu nyní: „A tak, je ženinych vlastností zneužíváno k její škodě a všechny mravní a jemné prvky její přirozenosti se stávají prostředkem k jejímu zotročení a utrpení.“¹²⁰ Pečlivost, poslušnost i obětování se pro rodinu, se tak stalo dalším ze zdrojů útlaku. Osudy žen byly od nepaměti v rukou mužů, kteří utváří jejich dějiny, ve kterých zohledňovali především své vlastní zájmy.

---

¹¹⁸ Tamtéž, s. 39.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 45.

¹²⁰ Tamtéž, s. 53.

Do zaměstnání proto ženy nemusely být nuceny, ba naopak samy hledaly způsob, jak propojit péči o rodinu s výdělečnou činností. Samotná emancipace prostřednictvím práce nedostačuje, jelikož nespočívá v oblasti politiky, nýbrž v opuštění zažitých předsudků a zvyklostí.

Svobodné ženy byly vnímány jako téměř rovnocenné mužům, ať už se živily jakkoli. Provdané ženy naopak ve společnosti neměly práva žádná. K možné změně světa je zapotřebí pevného ukotvení v něm, jenže ženy jsou ve světě od počátku zařazeny mezi podrobené. Dodnes mezi pohlavími neexistuje opravdová rovnost, neboť žena se během života snaží být takovou, jakou ji chce vidět muž.

7.2. Mýty

To, že se žena stala Druhou a bez společenské moci také závislou, bylo pro muže výhodné. Proto je také na ženu pohlíženo negativně, tedy s ohledem na to, jak ji vidí muž. Žena je tedy spojena s dvojakostí, nebo chcete-li dvojsmyslností, neboť ji definujeme právě prostřednictvím vztahu k muži, jenž v ní hledá alespoň sobě podobnou bytost.

Plodnost je taktéž považována za pasivní schopnost ženy i přírody. Nad oběma však muž touží získat převahu. Tento fakt je způsoben rozpaky a strachem, který v muži vyvolává právě tělo ženy, což doložím následující citací: „Protože muž má hrůzu z marnosti a smrti, má hrůzu i z toho, že byl zplozen, a chtěl by svůj živočišný původ zapřít.“¹²¹ Žena je vnímána jako pasivní kořist určena k přivlastnění. Chce ji přemoci, neboť jejím prostřednictvím si muž přivlastňuje taktéž přírodu. Proč tomu tak je? Úcta k plodivým silám přírody, pro muže od počátku věků zůstává tajemnou, a tuto skutečnost se muž skrze vlastní síly pokouší změnit. Dochází zde ke snaze zmocnit se určitého kraje skrze ženu, neboť právě ona je pro muže zárukou jistoty, pravidelnosti i tepla rodinného krbu.

Zmiňovaná plodnost ženy je propojena se smrtí i se znovuzrozením, a tudíž i s nadpřirozenými silami. Podle Simone de Beauvoir Freudova ženská psychologie hájí diskriminaci a genderovou nerovnost, neboť právě předoidipovské období bylo autorkou vnímáno jako milník pro vysvětlení počátku ovládnutí žen. Základ této nauky

---

¹²¹ Tamtéž, s. 76.

tkví v moci žen na počáteční výchově dětí, kde podle Dorrothy Dinnerstin: „*potřebují muži panovat nad ženami, aby si vykompenzovali to, že v dětství byli svými matkami ovládáni.*“¹²² Kvůli těmto postojům, je na ženy pohlíženo jako na neúplné bytosti. Problematika těla je rozebírána především v díle *Velice lehká smrt*, kde si sama autorka uvědomuje možné odlišnosti v pohledu a vnímání matčina těla, jak bude patrné z následující citace:

„Žádné jiné tělo pro mne neexistovalo méně – zároveň tolik. Jako dítě jsem je něžně milovala; v útlém mládí ve mně vyvolávalo zneklidňující odpor; to je běžné; a připadalo mi normální, že si toto tělo zachovalo svůj dvojitý charakter, odpudivý a zároveň posvátný: bylo tabu.“¹²³

Tělo vzbuzuje různé pocity, jelikož s sebou nese různost, ale především také proměnlivost. O to větší, hovoříme-li zde o těle ženském, které primárně v zástupcích mužského pohlaví vzbuzuje mnoho nepřijemných pocitů; ať už jde o strach z neznámého či například ze smrti.

Elisabeth Badinter rovněž popisuje obavy lidské společnosti z mateřského vlivu na dítě mužského pohlaví, se kterým se musí v dospělosti chlapci vypořádávat. Sama Badinter se táže, zda za mužskou nadvládou stojí biologický základ. Poukazuje, že sociobiologické teorie pohlížejí na rozdílnost pohlaví následovně: „*Rozdílná pohlaví nejsou na světě proto, aby se shodla ve vzájemném porozumění, ale proto, aby zajistila reprodukci lidského rodu.*“¹²⁴ Ze stejného základu vycházejí i feministická hnutí, o kterých byla řeč v předcházejících kapitolách.

Žena měla pro muže vždy podřadný význam, protože spojením s ní nabýval dojmů, jako by byl oslabován jeho mužský princip. Neboť teprve skrze ni poznává pasivitu vlastního těla. Jak říká Nietzsche: „*Válečník miluje nebezpečí a hru a proto miluje ženu, která je hrou nejnebezpečnější.*“¹²⁵ Žena představuje pro muže to,

---

¹²² SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton), s. 46.

¹²³ BEAUVOIR, Simone de. *Velice lehká smrt*. Ilustroval Vladimír TESAŘ. Praha: Československý spisovatel, 1967. Edice ilustrovaných novel, s. 21.

¹²⁴ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Knižnice Dějin a současnosti, s. 35.

¹²⁵ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 118.

po čem touží, ale zároveň také to, čeho nemůže dosáhnout. Přijetím ženy do mužského světa došlo ke ztrátě její transcendence. Ale právě žena, vystupuje ve zmíněném světě jako produkt muže, který je určen k obdivu a reprezentaci jeho inteligence, krásy i blahobytu. Skrze ženu dochází nejen k uspokojování společenské ješitnosti, ale také teprve skrze ženu poznává muž sám sebe.

7.3. Dívka

Ačkoli v dětství je dívka svébytným jednotlivcem, který vnímá sebe jako transcendenci, je si vědoma mužské nadřazenosti, neboť je jí od mala vštěpována mimo jiné i idea manželství, jak se nyní pokusím doložit:

„Sňatek je stejně počestnou kariérou jako jiné, a méně namáhavou; právě pouze sňatek umožňuje ženě, aby dosáhla plného společenského uznání a mohla se sexuálně vyžít jako milenka a matka.“¹²⁶

Už v tomto období vnímá toho Druhého jako podstatný prvek své vlastní identity. Původ podřadnosti je obsažen ve společnosti, která dívce nenabízí jiné, než právě zmíněné východisko.

S dospíváním jsou taktéž spojeny tělesné změny, a skrze tělo se pro mladou dívku stává břemenem celý svět. V tomto období se již nedokáže silově vyrovnat vrstevníkům, kteří se učí čelit bojovým výzvám. „*Nalézt hodnotu vlastního já v bojích o nadvládu je pro muže snadnější než pro druhé pohlaví.*“¹²⁷ Dívkám není určeno prozkoumávání mezí či dokonce jejich posouvání a už vůbec ne skrze násilí, s čímž souvisí i vliv skutečnosti, kterému se dívka oproti chlapcům může pouze podříditi a svět pro ni nabývá takřka nezměnitelné či dané podoby. Právě skrze nedostatečnou tělesnou sílu, si ženy uvědomují svoji pasivní pozici a s tím spojenou závislost. Neměli bychom však zapomínat, že komplex méněcennosti je v dívkách pěstován skrze výchovu již od dětských let.

V období dospívání, je podpora okolí obrácena k mužskému pohlaví, které je v rozvoji podporováno, kdežto dívky jsou směřovány k ženským domácím pracím a jejich

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 145.

¹²⁷ LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed (Prostor), s. 284.

aktivity, na rozdíl od těch mužských, začínají být kontrolovány. Možné projevy nezávislosti jsou potlačovány skrze přívaly povinností. „*Sebekontrola, k níž je žena donucena a která se u „dobře vychované dívky“ stává druhou přirozeností, zabíjí všechnu spontánnost; pro překypující život mládí je to trýzeň.*“¹²⁸ Dívky se k mužům již nemohou chovat jako kamarádky, ani jim nadbíhat, neboť z přehnané inteligence a svérázných postojů mají jedinci mužského pohlaví obavy. Tímto dochází k zásadnímu rozporu mezi předurčeným ženským údělem a vlastním bytím, tedy mezi společenskými požadavky a vlastní svobodou, což s sebou samozřejmě kromě naděje přináší i jisté obavy. Dívka je oddána pasivitě, ačkoli touží po moci. Hledání vlastní vysněné ideální lásky s nedostupným mužem, je příčinou dalšího vnitřního rozbroje. „*Příčinou toho je konflikt mezi narcisem mladé dívky a zkušenostmi, k nimž je předurčena svou sexualitou.*“¹²⁹ Tento vede k přesvědčení o její podřadnosti, čím se stává objektem. Vzдор vůči přírodě a společností sestavenému osudu, je nekontrolovaně střídán provokací, neboť budoucnost dívky nejen láká, ale taktéž děsí; touží po ní, ale nechce ztratit svoje Já a být jen objektem.

7.4. Vdaná žena

Manželství mění ekonomickou situaci ženy, neboť ve společnosti je za samostatného jedince považován muž, ale i tento potřebuje vedle sebe ženu, neboť společnost vyžaduje nové jedince ke svému udržení a zachování. V primitivních společnostech, kde byla žena dávana svými poručíky určenému muži, s ní bylo zacházeno jako s pouhou věcí. Později, kdy bylo ženám přiznáno dědické právo, vzrostlo i její společenské postavení, ovšem pouze zdánlivě. Přes to se na manželství pohlíželo jako na téměř „nezvratný osud“, neboť společnost vyžaduje nové děti a muži péči o domácnosti. „*Břímě, které jí ukládá společnost, se však považuje za službu prokazovanou manželovi, a ten se zavazuje, že jí poskytne dary nebo vdovské zaopatření a že jí bude žít.*“¹³⁰ Manželský svazek v sobě obnáší pro oba jak výhody, tak i nevýhody, přes to však nedocílí žena rovného postavení.

---

¹²⁸ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 151.

¹²⁹ Tamtéž, s. 168.

¹³⁰ Tamtéž, s. 228.

Tuto skutečnost spatřovala autorka nejen ve svém okolí, ale již ve své rodině, kdy se její maminka, musela kvůli manželovi doslova: „*vzdát mnoha svých snů: tatínkovy touhy měly vždycky přednost před jejími*“¹³¹ vzpomíná, Simone ve své knize. Snad i z tohoto důvodu ji nebylo postavení a pohled na ženy ve společnosti lhostejný a jala se na tuto diskriminaci upozornit.

Žena po svatbě přijímá nový život, život a zvyky svého muže, jako by její minulost náhle přestala existovat. Muž představuje transcendenci, neboť buduje domov, reprezentuje rodinné společenství, vytváří hodnoty. Kdežto žena díky udržování a opečovávání domova i zachování rodu reprezentuje opačnou složku, tedy imanenci. Nastolení souladu mezi láskou a manželstvím, jak ve své knize uvádí, Simone de Beauvoir, je: „*úkol tak obtížný, že nemůže uspět bez pomoci o nic menší, než je zásah boží všemohoucnosti.*“¹³² Vzhledem k tomu je jasné, že žádná záruka manželského štěstí neexistuje.

Manželství by mělo být spojením dvou svéprávných jedinců, kteří se vzájemně doplňují a respektují. Takovým soužitím, i když ne přímo manželským svazkem, žila i sama autorka, která si zakládala nejen na lásce a toleranci, ale také na svobodě a přátelství obou. Tradiční statut manželství se vyvíjel postupně s proměnami společnosti, a proto v dnešní době již žena může zasahovat do společenských oblastí, které jí dříve byly zapovězeny.

7.5. Situace a povaha ženy

Jak jsem již zmínila, ženy nikdy netvořily samostatné společenství, a proto jsou zapojovány do společnosti řízené muži, ve které mají podřízené pozice. Jejich poddajnost je tímto světem neustále napadána, z čehož bychom mohli vysvětlit i některé prvky chování ženy. Ženy bývají připodobňovány dětem, neboť jsou nuceny k poslušnosti a respektu.

Domácí práce, ač se podobají technickým procesům zastávaných muži, jsou spojeny s opakováním a rutinou a z pohledu mužů jsou považovány za jednoduché. Nenáleží

---

¹³¹ BEAUVOIR, Simone de. *Velice lehká smrt*. Ilustroval Vladimír TESARĚ. Praha: Československý spisovatel, 1967. Edice ilustrovaných novel, s. 35.

¹³² BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výběr*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 243.

za ně ženě stejný respekt, protože vedle zásluh muže jde o něco zcela opomenutelného, zejména z hlediska vytváření hodnot pro společnost.

S tím je spojeno i vnímání času, který žena zakouší skrze své tělo. „*A poněvadž žena nic nedělá, neznamená její myšlení, jež nevyústuje v žádný záměr, v království mužů nic víc než snění.*“¹³³ Čas pro ni nemá takový význam, jelikož život je pro ni opakující se rutinou. Kvůli svému vnímání času si nedovede představit změnu, která by přinesla něco zcela nového. Taktéž je od mala učena bránit to, co vybudoval její otec nebo manžel. To, že ženy vzdávají úctu hrdinům a muži vytvořeným zákonům, je způsobeno tím, že samy neměly možnost se do jejich tvorby zapojit či jinak zasahovat, což nám pomůže lépe přiblížit následující citace:

„Žena uznává, že svět ve svém souhrnu je mužský; muži jej uhnětli, vytvořili a řídí a ještě dnes jej ovládají; sama se necítí za něj odpovědná; tím už je řečeno, že je podřadná, nižší, závislá; neprošla zkušeností aktivního násilí, nikdy nevynikala jako subjekt nad ostatní členy pospolitosti: je uzavřená ve svém těle, ve svém obydlí, sama sebe chápe jako pasivní vůči těm bohům v lidské podobě, kteří určují a stanoví cíle a hodnoty.“¹³⁴

Muž, který se vnímá jako transcendentní, si je vědom toho, že může vytvořit nové společenství s jinými zákony, a proto k nim nevzhlíží s takovou bezmeznou vírou. Zdeňka Kalnická ve své knize odkazuje na vyjádření málo známého feministy jménem Poulain de la Barre, který k tomuto tématu říká: „*Poněvadž tvůrci zákonů byli muži, dávali přednost svému pohlaví (...).*“¹³⁵ Šlo tedy o neutichající potřebu sebeospravedlnění znevýhodňujících zákonů, jež zařazují ženu jako tu druhou, pod vliv mužů. Víru ženy proto lze vnímat jako téměř slepou, což je způsobeno tím, že má ve svém nitru spojené právo se silou. A ačkoli ženy postrádají sílu, na rozdíl od mužů překypují vytrvalostí, neboť neustále podstupují konflikt mezi vnitřním požadavkem sebe jako subjektu, který se považuje za podstatný a danou situací, která je degraduje na nepodstatné.

---

¹³³ Tamtéž, s. 320.

¹³⁴ Tamtéž, s. 318.

¹³⁵ KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofky v dějinách evropské filozofie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, s. 315.

Postavení muže a ženy se radikálně liší, ačkoli v každém je nedílnou součástí svoboda. Možnost otevření nové cesty k budoucnosti, vede pouze skrze vzpouru a odmítnutí současné situace. Pouze tímto způsobem je možno pracovat na osvobození. Žena má možnost docílit svobody skrze zaměstnání, díky kterému odpadá její finanční závislost. Produktivní postoj je nástrojem k hledání cesty k transcendenci, právům i vlastní odpovědnosti či soběstačnosti. Je však třeba si uvědomit, že ani prací však ekonomické a společenské nezávislosti není možné dosáhnout okamžitě. Svoji důvěru si žena musí vydobývat neustále. Postupný vzestup, je cestou k získání stejného postavení, jako náleží mužům. Ani odmítnutí ženských znaků, jako je například móda či péče o zevnějšek, nedopomůže k požadovanému cíli, neboť společnost tyto hodnoty rozhodně nepodceňuje, ba naopak je na ně ze strany společnosti kladen velký důraz.

S nástupem moderní doby přišel i jistý kompromis, který zapříčinil, že ženy dnes již kvůli manželství nemusí opouštět svá povolání, čímž si udrží svůj podíl soběstačnosti. Péče o domácnost a děti však ženě zůstává nadále, což se mužům zdá, dle Simone de Beauvoir, přirozené.¹³⁶

7.6. Kritika

Knih s neobvyklým námětem vzbudila, jak jsem již naznačila, notnou dávku debat. Autorčin přístup však podrobila kritice například politická filosofka Jean Bethke Elshtain, jež ve své studii upozorňuje na několik nedostatků. Klíčovou poznámkou je jistě upozornění na neustálé odsouvání ženy zcela mimo civilizaci, ve které jsou muži v množstevní přesile. S tímto poznatkem je spojen i nedostatek odůvodňování diskriminace pouze odlišným sociálním postavením. Elshtain se proto táže, zda právě tímto neustálým odsouváním žen do podřadnosti, autorka tuto skutečnost pouze neutvrzuje. Autorčin přístup k tělu, skrze líčení hrůz menstruace, vyčerpávající kojení až přes biologickou živelku zárodku, potlačuje subjektivitu, za kterou ve většině knihy vehementně bojuje. Vystává zde proto opodstatněná otázka, zda dílo nevykresluje spíše odpor k lidstvu ženského pohlaví, nebo zda autorku k neustávajícímu porovnávání žen s muži nevede čistá závist.

---

¹³⁶ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví*: výbor. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis), s. 355.

Elshain mimo jiné klade důraz na fakt, že: „*Musíme být schopny srozumitelně artikulovat východiska a kroky k vytvoření veřejné i soukromé ženské identity.*“¹³⁷ Z uvedené citace je zřejmé, že se autorka snaží zdůraznit, že pouhé omílání nerovnoprávného společenského postavení pohlaví je nedostatečné, neboť je nezbytné zohledňovat a zpřístupňovat čtenářům i možnost různých stanovisek. Na problém nesjednocenosti ženské otázky však narážíme nejen u mužů, ale taktéž v řadách žen. Ačkoli se Beauvoir snaží transformovat ženský svět k lepšímu, neměla by vnímat feminismus pouze jako cíl, nýbrž jako probíhající proces spojený s hledáním pravdy.

Na konci 70. let se vůči Simone de Beauvoir zvedla taktéž vlna kritiky ze strany ženských sdružení, jelikož dle jejich názoru: „*žena vstupem do zaměstnání po boku muže vlastně spíš ztratila než získala.*“¹³⁸ Vstupem do zaměstnání si ženy, dle studií USA, spíše pohoršily, než vydobily podíl emancipace, jelikož místo respektu získaly spíše práci navíc za minimální odměny, aniž by se zbavily péče o děti či domácnost. Svět žen a mužů je, zdá se, diferencován s nesmiřitelností mezi pohlavími. Nepoměr mezd i pracovních podmínek ženy nezprošťoval povinnosti plnit domácí práce.

Simone de Beauvoir dle Elsthain nevychází v knize z pochopení sebe sama, ale rovnou ženu vnímá jako imanenci, kterou nepříznivě porovnává s hodnotou mužů, jakožto svobodných transcendentních bytostí budujících civilizaci. Transcendenci lze získat odstraněním ženské identity, tedy vlastním sebepopřením. Filosof Wolfgang Loch vnímá pravdu jako konstrukci, jež obnáší podíl jistoty. Této pravdy lze dosáhnout skrze dialog, který v sobě skrytě již danou pravdu obsahuje. Prostředky dosažení pravdy, jsou od cílů proto neoddělitelné. Dialogické dosahování pravdy skrze komunikaci je pro společenský subjekt takzvanou pevnou půdou pod nohama.¹³⁹

---

¹³⁷ ELSHTAIN, Jean Bethke. *Veřejný muž, soukromá žena: ženy ve společenském a politickém myšlení*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1999, s. 290.

¹³⁸ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Knižnice Dějin a současnosti, s. 36.

¹³⁹ LOCH, Wolfgang. *Some Comments on the Subject of Psychoanalysis and Truth*, In: Truth, Consciousness and Reality, vyd. Joseph R. Smith, M.D., Yale University Press, New Haven 1974, s. 221-237.

7.7. Shrnutí

Zde rozebírané dílo *Druhé pohlaví*, mělo být dle původního autorčina záměru pouze prostředkem k objasnění sebe sama. Později se však ukázalo, že toto nadčasové dílo se pomalu stalo jedním z klíčových příspěvků, jež do filosofie i sociologie vneslo zcela inovativní pohled na společnost, ve které byly zdůrazněny dosud opomíjené faktory. Simone de Beauvoir se v díle snaží důrazně poukázat na stále přetrvávající fakt, že ženy neustále žijí ve světě, kde převládají mužské hodnoty.

Kniha, která je dodnes významným dílem, jako jedna z mála dokládá útlak žen, jež čtenářům problematiku předkládá v takřka nadčasovém horizontu. Díky autorčinu sklonu k existencialismu, je prostřednictvím knihy zpřístupňována lidská existence skrze historický rámec. S. Beauvoir dokazuje materiální kořeny mužské subjektivity právě v domácích pracích žen, které jejich prostřednictvím vlastní subjektivitu ztrácí. Taktéž zdůrazňuje, že jejich čas probíhá na cyklickém principu, tedy bez cíle. Autorka hodnotí situaci ženy negativně, čímž přehlíží specificky lidskou hodnotu činností. Pohlížet na ženu jen z této negativní jednostranné perspektivy je chybou, jelikož sama staví ženu na neměnnou pozici, ačkoli život i prostředí, ve kterém žijeme, je v neustálém pohybu a má schopnost změny. Hlavní paradigma knihy *Druhé pohlaví* tkví v kritice vztahů mezi muži a ženami, které jsou analyzovány z hlediska filosofie a s ohledem na historický vývoj. Diference postavení je utvářena společenským řádem, který ženu definuje pouze ve vztahu k muži a nikoli jako samostatnou autonomní bytost, což vede k její závislosti a společenskému znevýhodňování. Žena by měla být okolím vnímána jako člověk, nikoli jako ta Druhá, bez ohledu na vyrovnání se mužům. Sama by pak měla bojovat za osvobození, společenské uznání a nespokojovat se pouze s pozicí imanence.

8. SITUACE NA NAŠEM ÚZEMÍ

8.1. Simone de Beauvoir v Československu

Diskuse nad dílem Simone de Beauvoir, se nevyhnuly ani Československé republice, do které autorka, jejíž dílo bylo ve světě považováno za předzvěst druhé vlny feminismu, při jedné z cest se svým přítelem Jeanem-Paulem Sartrem, také na podzim roku 1963 zavítala. Jejich návštěva vzbudila ohlas zejména kvůli jejich neobvyklému vztahu. Nejen návštěvu, ale především názory, které při této cestě uveřejnila, zmapovala a zaznamenala Dana Musilová ve své krátké publikaci *Na okraj jedné návštěvy: Simone de Beauvoir v Československu*. Okruh lidí, kteří autorčino dílo *Druhé pohlaví* četli, však na tomto území nebyl takový, jako v jiných zemích. Velký ohlas zde dílo sklidilo až mnohem později. Čím byla tato skutečnost zapříčiněna? Za touto propastí byl dozajista komunistický režim, který v Československu panoval. Tento fakt ovlivnil mimo jiné i způsob uvažování nad postavením žen, který nabyl mezi jednotlivými státy jistou dávkou odlišnosti.

„Komunistické režimy naopak vycházely z předpokladu, že změna společenského uspořádání definitivně vyřeší ženskou otázku a zajistí ženám rovnoprávné postavení ve společnosti.“¹⁴⁰ Oproti západoevropské společnosti, ve které je v padesátých letech ideálem stále žena v domácnosti, i když její společenský statut již není na nejnižší úrovni jako dříve, ale získala za své zásluhy jistou dávku společenského respektu; je v socialistické společnosti ideálem žena pracující, jež dokáže bravurně spojit rodinné povinnosti s pracovními. Ženy tedy byly v tomto společenství přesvědčovány o tom, že pro ně není nic komplikací, ba naopak.

Nové feministické myšlenky však na území Československé republiky pronikaly jen velmi zřídka a pouze mezi úzký okruh lidí. Nejinak tomu bylo i s knihou *Druhé pohlaví*, která proto neovlivnila širokou veřejnost.

---

¹⁴⁰ MUSILOVÁ, Dana. *Na okraj jedné návštěvy: Simone de Beauvoir v Československu*. Ústí nad Orlicí: Ořtis pro Historický ústav Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2007, s. 9.

Pro většinu přítomných žen, bylo vystoupení Simone de Beauvoir přímo šokující, jelikož uvažovala o ženské identitě zcela inovativním způsobem. Nezapomněla ve své řeči zdůraznit, že: „*Každý génius je ztracen pro lidstvo, jestliže se narodil jako žena.*“¹⁴¹ Tohoto dojmu pravděpodobně Simone nabyla během svého života, ve kterém byla neustále obklopena muži, se kterými vedla nejrůznější rozhovory týkající se ženského postavení, morálky či třeba filosofie. Zaměřovala se také na otázky ženských práv a svobody člověka vůbec, které komunistická společnost považovala díky začlenění žen do zaměstnání za vyřešené.

Názory Simone de Beauvoir měly zastoupení jak v řadách stoupců tak odpůrců. Mohly za to určitě kontroverzní názory, které by se daly dozajista považovat za nadčasové. Jak uvádí o jejím inovativním pohledu také autorka Dana Musilová:

„Přesahy do filosofie, sociologie, medicíny, psychiatrie, to vše viděno v historické perspektivě, jí umožnily vytvořit originální dílo, které sice nedává odpověď na otázku, jak uspořádat vztahy mezi muži a ženami v budoucnu, ale dokazuje, že žena je stejně svobodnou a tvůrčí bytostí jako muž, má tudíž mít stejná práva jako on.“¹⁴²

Beauvoir upozorňovala na utlačující přístup společnosti, která ženu odsouvala vůči mužům do podřadné pozice. Jako první tato autorka vyslovila nahlas, že není správné považovat obětování ženy ve prospěch druhých za osud či předurčení. Nemělo by zde však zůstat bez povšimnutí, že: „*Dvojí zatížení žen zůstává realitou západní společnosti 21. století bez ohledu na obrovský rozmach služeb a mechanizaci domácností.*“¹⁴³ Uvedený citát jen dokládá fakt, že ačkoli společnost prochází určitým vývojem, neustále v pozadí přetrvává „tradiční“ rozdělování rolí mezi muži a ženami.

---

¹⁴¹ Rozhovor se Simone de Beauvoir a Jean-Paulem Sartrem, in: Antonín J. LIEHM, *Rozhovor*, Praha 1966., s. 77.

¹⁴² MUSILOVÁ, Dana. *Na okraj jedné návštěvy: Simone de Beauvoir v Československu*. Ústí nad Orlicí: Ořtis pro Historický ústav Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2007, s. 30.

¹⁴³ Tamtéž, s. 33-34.

8.2. Feminismus v Československu

Jak jsem již výše nastínila, bojovnice za ženská práva se v českém prostředí nevyskytovaly v nijak markantním počtu. Šlo zde především o orientaci na sociální záležitosti s důrazem na vlastenectví. Během obrozeneckého hnutí byly ženy ke vstupu do veřejného společenského dění doslova vybízены, neboť: „*v národním zájmu bylo ženám dovoleno publikovat, byly pro ně zřizovány vzdělávací ústavy v obavě, aby nebyly poněmčeny*“,¹⁴⁴ jak poznamenává i Milena Lenderová. Ženy tedy hledaly podporu pro získání rovnoprávnosti.

Rok 1918 přinesl se vznikem demokratické Československé republiky i právně ošetřené zrovnoprávnění mužů a žen, které nalezneme v Ústavě: „*Výsady rodu, pohlaví a zaměstnání se neuznávají*.“¹⁴⁵ Do této doby byly ženy z právního hlediska mužům podřízeny, a proto tímto písemným podkladem došlo k rozšíření obzorů a zájmů. Obhájkyním ženských práv nešlo o konkurenci mužům ani o jejich útlak, nýbrž o rovné možnosti a spolupráci ve společnosti.

Feminismus byl na počátku 20. století vnímán jako:

„kolektivní hnutí, chtějící zrovnoprávnění ženy po stránce občanské, zákonné, společenské, pracovní a vůbec lidské, mající i určité úkoly vnější – snaží se vřadit ženu do všech oborů dnešního kulturního života a společenského dění.“¹⁴⁶

Z čehož vyplynul i vliv na široký okruh veřejného společenského dění. Libuše Heczková se ve svém referátu zaměřila na hlas českého feminismu, který získal prostor pro vyslovení vlastních názorů v tzv. *Ženských listech*. Jednalo se o součást novinové přílohy věnované právě ženám, jelikož v ženské emancipaci byl spatřován pokrok národa. Cílem bylo poukázat a zaměřit se na: „*ušlechtilejší a vznešenější stránky ženského života*.“¹⁴⁷ *Ženské listy* se tedy, jak je již z vlastního názvu jasné, věnovaly

---

¹⁴⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus, s. 236-272.

¹⁴⁵ *Ústava Republiky Československé: ústava ČSR z 29. 2. 1920 : zákony a nařízení z oboru práva ústavního*. Praha: Všeohr, 1920. Československé zákony., s. 33.

¹⁴⁶ NOSILOVÁ-ZLESÁKOVÁ, Ludmila. *F.F.Plamínková a vnitřní náplň feminismu*, in: *Ženská národní rada F.F.Plamínkové*, Praha 1935, s. 29.

¹⁴⁷ *Ženské listy*, 22, r. 1984, s. 246.

ženské otázky a vytvořily tak prostor pro články žánrové i charakterové pestrosti. Redaktorky píšící pro zmiňované listy, se ve svých článcích a poznámkách snažily vymezit vůči běžným tiskovinám určených čtenářkám, neboť nechtěly podporovat genderový stereotyp.

8.3. Právní předpisy rovnosti

Právní předpisy týkající se rovnosti mužů a žen se vyvíjí od roku 1957.¹⁴⁸ Průběžně bylo dle studie Alexandry Jachanové-Doležalové přijato čtrnáct evropských legislativních směrnic o rovnosti pohlaví, týkající se především oblasti zaměstnání a sociálního zabezpečení, ale také oblasti zboží a služeb. Ohledně potlačování diskriminace, existují dva legislativní texty, kterými jsou směrnice o rasové rovnosti – jež obsahuje vzdělání, zaměstnanost i sociální ochranu a směrnice o rovném zacházení v zaměstnání – jež zahrnuje oblast náboženství, věku, ale například také zdravotní dispozice. Zmiňované směrnice mají snižovat hierarchii a zamezit diskriminaci pohlaví. Avšak je zapotřebí upozornit, že příčiny diskriminace se mezi sebou obvykle překrývají. Naše společnost není utvářena pouze z hlediska pohlaví, ale také z hlediska třídy, národnosti, orientace, věcí či společenského postavení.

Ačkoli mezi jedinci ženského pohlaví existuje jistá různost, přes to bývají i v současné době diskriminovány zejména během reprodukčního období a následně po dosažení věku 50-ti let. V posledních letech vzrůstá tendence politické rovnosti pohlaví. Vystává zde však riziko, že v rámci tzv. „rovných příležitostí všem“, začne být věnována rovnosti mužů a žen opět menší pozornost, a to zejména v zemích, kde pohlavní diskriminace není na veřejnosti jasně viditelná. Proto, jak píše Alexandra Jachanová-Doležalová, je třeba najít mechanismy, jež by členské státy EU nutily k akceptaci a následování zmiňovaného legislativního návrhu. Ženy byly po většinu historie vystavovány horší společenské situaci, ať už z hlediska společenského postavení či uplatnění na trhu práce. Z těchto důvodů by měla EU zajistit rovné zacházení a dostatečnou pozornost uváděné problematice.

---

¹⁴⁸ [COORDINATOR AND EDITOR a Agnieszka GRZYBEK]. *Gender in the EU: the future of the gender policies in the European Union*. Warsaw: Heinrich-Böll-Stiftung, 2009, s. 18.

Klíčová role „příznivého prostředí“¹⁴⁹ na národní úrovni spočívá ve skutečném pokroku jednotlivých států v oblasti právních předpisů i politiky. Zmiňované prostředí, jež je považováno za hlavní faktor pokroku v přístupu k rovnosti mužů a žen, byl dopad genderové struktury například v České republice založen na minimálních požadavcích ve srovnání se Španělskem. Za strukturu v oblasti pohlaví bývá EU často vystavena kritice, zejména za nedostatek pozornosti a podpory rozebírané situace v členských zemích střední a východní Evropy. V těchto oblastech je rovnost mužů a žen na žalostné úrovni díky procesu, který se navrácí zpět k tradičním hodnotám vedoucím ke ztrátě ženského postavení.

8.4. Shrnutí

Jak jsem v této práci poukázala, pojem feminismu je z dnešního pohledu spíše zastřešující, neboť postupem času došlo v této oblasti k rozčlenění na mnoho dalších dílčích proudů. Všechny proudy však ve své podstatě řeší nerovnost žen vůči mužům, a to ve všech oblastech života. Na území naší republiky však na toto rozštěpení není brán takový zřetel, jako například v západní společnosti, a feminismus je ve svém celku vnímán, dle studijních materiálů Radky Janebové, jako proud obsahující „nenávist vůči mužům“¹⁵⁰. Důvodů proč tomu tak je, bychom mohli nalézt několik, avšak nyní uvedu pouze nejdůležitější, se kterými jsem pracovala i v průběhu předkládané práce.

Na území České republiky jsou znalosti o feminismu neúplné, neboť společnost byla vlivem totalitního režimu, jenž zde byl nastolen, mylně utvrzována v genderové rovnosti. Proto neopomenutelná část společnosti žije v představě, že nerovnost žen již byla překonána uvedením rovnosti v oblasti zákonů. A proto někteří občané, pocházející převážně ze starší generace obyvatel, trpí utkvělou představou, že v sobě genderová rovnost obsahuje změnu rolí.

---

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 11-13.

¹⁵⁰ [https://www.uhk.cz/cs-](https://www.uhk.cz/cs-CZ/UHK/Header/Vyhledej.aspx?searchtext=gender+a+soci%C3%A1ln%C3%AD+pr%C3%A1ce&searchmode=anyword)

CZ/UHK/Header/Vyhledej.aspx?searchtext=gender+a+soci%C3%A1ln%C3%AD+pr%C3%A1ce&searchmode=anyword

Navštíveno dne 3. 3. 2017.

Podrobení historických poznatků kritické analýze, je z mého pohledu, vhodný základ pro řešení a zkoumání feministické problematiky. V rámci diskriminace je třeba si uvědomovat, že nejen že nejde o problém pouze utlačování jednotlivce, ale také se dotčenost týká o to více celé dané skupiny.

9. ZÁVĚR

Zdánlivá stejnost „člověka“ neustále rozděluje svět na dvě odlišné skupiny lidských bytostí, z nichž si právě skupina mužů užívá výhodnějšího a do jisté míry i privilegovanějšího postavení. Jak jsem v této práci naznačila, jsou ženy určovány vztahem k mužům - tedy „ty druhé“. Ženy vystupují jako ty, které žijí rozptýleny ve světě, ve kterém chybí prostředky k možnému spojení v jednotu. Nemůžeme zde tedy mluvit o žádném „společenství“, neboť ženy nemají své náboženství, historii a tudíž ani vlastní minulost. A proto bychom měli upřít svou pozornost k potlačeným ženským poselstvím nejen v historii, ale i v nás samých.

Pohlavní odlišnost je pouze biologickým faktem a rozvrstvení společnosti dle pohlaví by proto nebylo možné. Mohlo by tedy být soužití mužů a žen utvářeno za pomoci pomyslného přírodního chtění, nebo jde o pouhý úkol svobody? I přes to, že právě biologická potřeba touhy po potomstvu činí muže na ženách závislími, úděl ženy-matky na sociálním postavení nepřidá. Ženy díky tomuto přístupu potlačují svoji pravou podstatu a stávají se takovými, jaké je chtějí vidět muži.

V této práci jsem rozebrala faktory, jež se zasloužily o vznik feministických sdružení a následně o zrovnoprávnění žen vůči mužům. Pomocí odborné literatury i sekundárních zdrojů jsem se pokusila poukázat na změny, kterými společenské postavení žen v jednotlivých obdobích prošlo i s ohledem na názory vybraných dobových myslitelů. Vymezení základních pojmů, týkajících se daného tématu, bylo s ohledem na danou problematiku samozřejmě nezbytné. Z dostupných primárních i sekundárních zdrojů jsem se blíže seznámila s postavením mužů a žen v historii, rodině, společnosti, na trhu práce i s diskriminačními předsudky, jež problematiku pohlaví provázejí.

Revoluční dílo *Druhé pohlaví*, které jsem během psaní předkládané práce detailně prostudovala, si ihned po vydání našlo spřízněné publikum i drsnou kritiku odpůrců, a proto není divu, že se zmíněná kniha ocitla i na seznamu knih zakázaných. Systematický rozbor útlaku žen nejen v historii, ale taktéž v moderní době, byl v čase

svého uveřejnění považován za neslýchaný. Kniha proto zůstává dodnes jedním ze zásadních textů ve filosofii i v oblasti ženských studií.

Hlavní teze knihy se točí kolem myšlenky dlouholetého útlaku, který ženě určil pozici té „Druhé“. Pohyb sebepochopení přes odlišnosti by měl být reciproční. Beauvoir při řešení situace ženy zjišťuje, že žena je soustavně definována jako jiný člověk. Lidská existence je dvojnásobná, neboť v každé bytosti lze nalézt souhru mezi transcendentí a imanencí, přesto mají muži možnost sebevyjádření skrze transcendentní projekty, zatímco ženy byly uvrženy do nečinné imanence. Autorka proto navrhuje prošetření a změnu předpokladů v rámci nerovných vztahů mezi pohlavími. Ve svém pojednání o biologii a historii, bere autorka na vědomí zkušenosti žen, které jsou jako například kojení či menstruace mužům cizí. Historie nám předkládá matku jako strážkyni života i předzvěst smrti. Proto bývá zároveň milována i nenáviděna, což je příznakem bezvýhodného rozporu mezi vinou a existencí.

Kniha *Druhé pohlaví* je dodnes považována za klasickou feministickou práci, neboť je zaměřena na postavení ženy ve společnosti, které chtěla Simone de Beauvoir zlepšit a pozvednout. Vzhledem k tomu, že v převážné většině svých děl, řeší autorka vztah k druhému, ani v rozebírané knize tomu není jinak. Jazyk, kterým je uvedené dílo napsáno, však postrádá obecně přijímané pojmy – ať už osobního či společenského rázu – které by mohly danou problematiku vysvětlit těm, jež s terminologií transcendence a imanence nemají zkušenosti. Velmi častým porovnáváním sama autorka ženy odkazuje do oblasti determinace, které ženám v mužské civilizaci náleží, a to i přes to, že sama nevnímá biologickou rovinu člověka jako danou.

Ačkoli nemůžeme s jistotou tvrdit, že pozice ženy jako té druhé je její vinou, nelze ani vyvrátit, že by na své pozici neměla svůj díl viny. Simone de Beauvoir byla přesvědčena, že neexistuje jasná hranice odpovědnosti za podřízenou pozici žen, ale přesto si byla vědoma ne-ojedinělých případů, kdy se ženy vlastní svobody vzdaly dobrovolně, ať už šlo o oblast lásky, náboženství nebo narcisismu, čímž se samy uvrhly do diskriminované pozice objektu. Autorka ve své knize uvádí nezbytné požadavky k dosažení emancipace, ve kterých mimo jiné požaduje překonání nerovných podmínek. S ohledem na rovnoprávnost mužů a žen, se Beauvoir jasně prosazuje o změny v péči o děti, sociální struktuře, vzdělání, zaměstnání či v oblasti legalizace potratů,

jež by ženám umožnily získání nezávislosti nejen v oblasti financí, ale především lidské. Taktéž v oblasti manželství se vyhrzovala vůči statické instituci a sama si ve svém životě zvolila cestu svobody s rovnými možnostmi a tolerancí, což bylo v dané době velmi kontroverzní. Důraz na nezbytnost rovných podmínek pro jedince obou pohlaví bez výjimky, ji bezesporu zajistil neopomenutelné místo v historii druhé vlny feminismu, v níž je dodnes hojně vyzdvihována. I díky tomu je dílo *Druhé pohlaví* stále zásadním nejen pro existencialistické pojetí světa. Hlavní myšlenku díla proto spatřuji v nezbytnosti rovných podmínek bez ohledu na pohlaví, věk či společenskou třídu, jež mají zásadní vliv v dodávání svobody. Tyto požadavky je nezbytné vztáhnout na veškeré sociální, ekonomické i politické instituce.

Genderová rozdílnost má původ v kulturních konstrukcích. Ženy na počátku bojovaly za získání základního práva na majetek, vzdělání a za právo volit, jelikož jim v životě stálo mnoho překážek, které jim znemožňovaly plnohodnotné začlenění a zapojení se do společenského života. Jak jsem zde několikrát uvedla, žena žije v mužském světě. Proto autorka Simone de Beauvoir vyzývá ženy k odvaze nastíněnému problému čelit, a zasadit se o vlastní svobodu prostřednictvím vzpoury, omezujícím podmínkám. Zde je třeba znovu připomenout, že nejednáme o získání privilegií pro jednotlivce, nýbrž o práva pro všechny. Ačkoli je žena vůči muži spjata se svou biologii pevněji, je to spíše společnost, která přináší větší míru dopadů difference a to díky institucím, za jejichž stereotypy stojí právě muži. Těchto změn však nelze dosáhnout ze dne na den. Jde o proces, který se musí udržovat a podporovat neustále v chodu.

Feministická filosofie ve svém oboru řeší problém týkající se nerovného přístupu a diskriminace pohlaví. Primárně jde o problém znevýhodňování jedinců ženského pohlaví, jež společností prostupuje. Ačkoli bylo toto označení zavedeno až teprve ke konci 20. století, je hierarchie pohlaví problémem přetrvávajícím po mnohem delší období. Znevýhodňování však nabývá podoby nejrůznějších forem a dodnes se pojem feminismu setkává s negativní odezvou, a to i přes to, že v přítomnosti je již mnoho problémů překonáno a nerovnost se přesunula do ne tak viditelné oblasti života. Společnost prochází neustálým vývojem a za posledních několik desítek let jsme jako lidstvo ve společenských názorech velmi pokročili

a dokázali jsme postupně překonat i stereotypy a předsudky spojené s volebním právem, přístupem ke vzdělání a především také v oblasti politické sféry. I přes tyto zmíněné, však poznatky feministické filosofie přináší širokou škálu inovativních poznatků, týkajících se zmiňované hierarchie, které se projevují například v politice, estetice, kultuře, etice či mnoha dalších společenských oblastech. Proto bychom neměli zapomínat na historii, jež současnému stavu předcházela, a měli bychom pracovat na jeho zdokonalování.

V této práci jsem se věnovala především výkladu fází a hlavní problematice spojené s feminismem a jeho návazností na filosofii, a to vše s ohledem na spojitost s francouzskou existencialistkou Simone de Beauvoir. Hlavním tématem bylo zjistit původ autorčina sepětí s feministickým hnutím a samozřejmě také rozbor a následná analýza jejího nejznámějšího díla. Východiskem pro mou diplomovou práci se následně staly i odezvy a kritika, se kterými musela bojovat nejen feministická hnutí, ale se kterými se rovněž musela vypořádat i jmenovaná filosofka. Hlavní koncepty feminismu, genderové stereotypy i sociální či společenské postavení žen v období antického Řecka neunikly mé badatelské pozici, kterou bylo nezbytné v teoretické části předkládané práce zaujmout. Analýza klíčového feministického díla *Druhé pohlaví*, ve kterém jsou zmapována jednotlivá historická období s ohledem na sociální a společenské postavení ženy, je zařazena do druhé části práce.

Dle mé analýzy, které jsem věnovala závěrečnou samostatnou kapitolu, je možno říci, že Simone de Beauvoir ve své době přišla s naprosto inovativním a zcela nadčasovým pohledem na problematiku ženy. Její koncept a následné argumenty jsou dle mého názoru opodstatněné a měly by být dále aplikovány v běžném životě, samozřejmě s ohledem na změnu paradigmatu současné doby, jenž je v návaznosti na vývoj společnosti nezbytný. Zároveň však připouštím, že veškerá doslovná autorčina doporučení pro dnešní společnost již nejsou aktuální, neboť od dané doby došlo k mnoha změnám. Taktéž jsem přesvědčena o tom, že autorčin jazyk je v některých pasážích naplněn spíše pesimismem, nežli realizovatelnou vidinou změny, což je pro dané období i spisovatelčinu situaci, dle mého mínění, zcela pochopitelné.

I BIBLIOGRAFIE

[COORDINATOR AND EDITOR a Agnieszka GRZYBEK]. *Gender in the EU: the future of the gender policies in the European Union*. Warsaw: Heinrich-Böll-Stiftung, 2009. ISBN 9788361340522.

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Vyd. 3., V Portálu 2. Přeložil Karel ŠPRUNK. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-727-5.

ARISTOTELES. *Politika*. Přeložil Július ŠPAŇÁR. Bratislava: Kalligram, 2009. ISBN 978-80-8101-184-9.

BARŠA, Pavel. *Panství člověka a touha ženy: feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-06-7.

BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1967. Malá moderní encyklopedie (Orbis).

BEAUVOIR, Simone de. *La force des choses*. Paris: Gallimard, 1963.

BEAUVOIR, Simone de. *Velice lehká smrt*. Ilustroval Vladimír TESAŘ. Praha: Československý spisovatel, 1967. Edice ilustrovaných novel.

BENHABIB, Seyla a Drucilla CORNELL, ed. *Feminism as critique: on the politics of gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, c1987. Feminist perspectives (Minneapolis, Minn.). ISBN 0-8166-1636-1.

BENJAMIN, Jessica. *Pouta lásky: psychoanalýza, feminismus a problém dominance*. Přeložil Marcela KOUPILOVÁ. Praha: Portál, 2016. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1024-5.

BERGER, John. *Ways of seeing*. Harmondsworth: Penguin, 1972. ISBN 0-14-021631-6.

Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona* (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 22. (13. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-7545-020-3.

BOCK, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Utváření Evropy. ISBN 978-80-7106-494-7.

BUTLER, Judith. *Trampoty s rodem: feminizmus a podryvanie identity*. Přeložil Jana JURÁŇOVÁ. Bratislava: Aspekt, 2003. Knižná edícia feministického kultúrneho časopisu Aspekt. ISBN 80-85549-41-7.

BUTLER, Judith. *Závažná těla: o materialitě a diskursivních mezích "pohlaví"*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-3325-1.

CARTER, Jimmy. *Ženy, náboženství, násilí a moc*. Přeložil Václav PETR. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-936-5.

ČERMÁK, Jindřich. *Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku* [online]. E-polis.cz, 10. listopad 2003. [cit. 2017-01-12]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/clanek/postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>. ISSN 1801-1438.

DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie: vývoj, problémy, úkoly*. Praha: Dokořán, 2002. Bod (Dokořán). ISBN 80-86569-15-2.

ED.: TÜNDE LENGYELOVÁ. *Žena a právo: právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Acad. Electronic Press, 2004. ISBN 8088880599.

ELSHTAIN, Jean Bethke. *Veřejný muž, soukromá žena: ženy ve společenském a politickém myšlení*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1999. ISBN 80-86130-07-X.

FELDER, Deborah G. *100 nejvýznamnějších žen všech dob v minulosti i současnosti*. Praha: Knižní klub, 2000. ISBN 80-242-0376-6.

FUSTEL DE COULANGES, Numa Denis. *Antická obec: [studie o kultu, právu a institucích starého Řecka a Říma]*. Praha: Sofis, 1998. ISBN 80-902439-7-5.

HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-380-0.

<http://toth.xf.cz/sf20.htm>

IRIGARAY, Luce. *An ethics of sexual difference*. Přeložil Carolyn BURKE, přeložil Gillian C. GILL. London: Athlone Press, c1993. ISBN 0-485-30070-2.

JAGGAR, Alison M. *Feminist politics and human nature*. Totowa, N.J.: Rowman & Allanheld, 1983. ISBN 0847672549.

KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofie a feminizmus*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-856-1.

KALNICKÁ, Zdeňka. *Filozofky v dějinách evropské filozofie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-324-5.

KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1990. Filozofické dědictví. ISBN 80-205-0152-5.

- KICZKOVÁ, Zuzana, *O čom sa diskutuje vo feministickej etike*, In.: Filozofia výchovy a problémy vyučovania filozofie, Slovenské filozofické združenie, IRIS Bratislava 1999.
- KINUKAWA, Hisako. *Women and Jesus in Mark: a Japanese feminist perspective*. Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, c1994.
- LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus. ISBN 80-204-0737-5.
- LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed (Prostor). ISBN 80-7260-030-3.
- LOCH, Wolfgang. *Some Comments on the Subject of Psychoanalysis and Truth*, In: Truth, Consciousness and Reality, vyd. Joseph R. Smith, M.D., Yale University Press, New Haven 1974, s. 221-237.
- MURÁRIKOVÁ, Petra. *Hľadanie seba samej: otázka identity ženy v súčasnosti*. Bratislava: IRIS, 2014. ISBN 9788081530098.
- MUSILOVÁ, Dana. *Na okraj jedné návštěvy: Simone de Beauvoir v Československu*. Ústí nad Orlicí: Oftis pro Historický ústav Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2007. ISBN 978-80-86845-94-4.
- NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-68-7.
- NAGL-DOCEKAL, Herta. *Štyri pohľady do feministickej filozofie*. Bratislava: Archa, 1994. Filozofia do vrecka. ISBN 80-7115-067-3.
- NOE, Marie, Josef CHUCHMA a Eva KLIMENTOVÁ. *Nové čtení světa: [sborník]*. Praha: M. Chříbková, 1999. Nové čtení světa. ISBN 80-902443-6-X.
- NOSILOVÁ-ZLESÁKOVÁ, Ludmila. *F.F.Plamínková a vnitřní náplň feminismu*, in: Ženská národní rada F.F.Plamínkové, Praha 1935.
- PLATÓN. *Symposion*. 6., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-139-0.
- PLATÓN. *Timaios: Kritias*. 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-07-0.
- PLATÓN. *Ústava*. Přeložil Radislav HOŠEK. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1.
- ROSSUM, Walter van. *Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir*. Přeložil Emílie HARANTOVÁ. Praha: Volvox Globator, 2003. Tandem, sv. 4. ISBN 80-7207-425-3.

Rozhovor se Simone de Beauvoir a Jean-Paulem Sartrem, in: Antonín J. LIEHM, Rozhovor, Praha 1966.

Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966-^^^^^^. ISBN 978-80-7368-321-4. ISSN 1214-3111.

SEX, SOCIETY, AND THE FEMALE DILEMMA: A DIALOGUE BETWEEN SIMONE DE BEAUVOIR AND BETT FRIEDAN, IN: The Saturday review. London: Reiach, 14.6.1975, S. 14-16, 56.12.

SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-891-0.

SLOUKOVÁ, Danica. *Sešity k dějinám filosofie*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2003. ISBN 80-245-0475-8.

SPELMAN, Elisabeth. *Woman as Body: Ancient and Contemporary Views* in: *Feminists Studies*, 8/1, 1982.

STRAUSS, Leo. *Obec a člověk*. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-116-8.

Ústava Republiky Československé: ústava ČSR z 29.2.1920 : zákony a nařízení z oboru práva ústavního. Praha: Všešrd, 1920. Československé zákony.

VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2.

VLASTOS, Gregory. a Daniel W. GRAHAM. *Studies in Greek philosophy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, c1995. ISBN 069101938X.

VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-18-0.

www.cavi.cz

www.feminismus.cz

www.iep.utm.edu

www.judychicago.com

www.uhk.cz

YOUNG, Iris Marion, UHDE, Zuzana, ed. *Proti útlaku a nadvládě: transnacionální výzvy politické a feministické teorii*. Praha: Filosofía, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-341-4.

YOUNG, Iris Marion. *Justice and the politics of difference*. Princeton: Princeton University Press, c1990. ISBN 0-691-02315-8.

ZÁBRODSKÁ, Kateřina. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Academia, 2009. Průhledy (Academia). ISBN 978-80-200-1752-9.

ZAHRÁDKA, Pavel, ed. *Estetika na přelomu milénia: vybrané problémy současné estetiky*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87474-11-2.

Ženské listy, 22, r. 1984, s. 246.

II ABSTRAKT

DRAKSLOVÁ, A. *Feministická filosofie pod vlivem Simone de Beauvoir*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Svobodová Ph.D..

Klíčová slova: diskriminace, feminismus, filosofie, gender, postavení ženy ve společnosti, rovnost, Simone de Beauvoir

Diplomová práce *Feministická filosofie pod vlivem Simone de Beauvoir* je zaměřena na zkoumání rozdílu mezi muži a ženami a jejich nerovnoprávného společenského postavení, které je doplněno o pohled na danou problematiku v antické společnosti. V analytické části je věnována pozornost významnému feministickému dílu autorky Simone de Beauvoir. V teoretickém oddíle je práce zaměřena na rozlišení klíčových termínů, jako je například pojem gender, pohlaví či genderové stereotypy a dále pak na vymezení základních etap feminizmu. Následně je v této práci zohledněn koncept feministické teologie, politiky i etiky, který je pro danou problematiku rovněž velmi podstatný. V názorech, životě i díle autorky S. de Beauvoir, je poukazováno zejména na neobvyklý přístup a nadčasové poznámky, které se zasloužily o vznik feministické filosofie.

III ABSTRACT

Feminist philosophy influenced by Simone de Beauvoir

Key words: discrimination, feminism, philosophy, gender, status of women in society, equality, Simone de Beauvoir

This diploma thesis *Feminist philosophy influenced by Simone de Beauvoir* is focused on exploring the difference between men and women and their unequal social position, which is complemented by perspective on the domain in ancient society. In the analytical part is focused on a significant part of the feminist author Simone de Beauvoir. The theoretical section is oriented at the distinction of the key terms, such as the concept of gender, sex or gender stereotypes, and then to the definition of basic phases of feminism. Subsequently, this work reflected the concept of feminist theology, politics and ethics, which is the issue is also very substantial. The views of life and work of the author S. de Beauvoir, is pointed out especially unusual access and future proof notes which have contributed to the emergence of feminist philosophy.